

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Article Type: Research article

Geliş Tarihi: 28.09.2022

Submitted: 28.09.2022

Kabul Tarihi: 07.11.2022

Accepted: 07.11.2022

<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1181349>

Mesut ÖZEL¹

TÜRKİYE'DE DONANMA CEMİYETLERİ: TARİHSEL SÜREÇTE GELİŐİM VE BAĞIŞ KAMPANYALARI

Öz: Geçmişte denizlerdeki güç mücadelesi deniz kuvvetlerinin önemini artırmıştır. Bu mücadelede güçlü bir donanma uluslar için önemli bir itibar kaynağı olmuştur. Devletler donanma kurmak için kendi kaynaklarının yanında toplumsal kampanyalarla mali külfeti paylaşma yoluna gitmiştir. Bu bağlamda hem halk nezdinde denizcilik bilincini geliştirmek hem de kampanyaları yönlendirmek için Donanma cemiyetleri bir sivil toplum kuruluğu olarak hayat bulmuştur. Osmanlı Devleti'nde de donanmasızlık nedeniyle yaşanan toprak ve itibar kayıplarının yarattığı güdüyle 1909'da Donanma Cemiyeti kurulmuştur. Ardılı Türkiye Cumhuriyeti'nde akim kalan girişimlerin ardından 1965'te Donanma Cemiyeti Kıbrıs Krizinin sonrasında kurulmuş; donanmanın güçlendirilmesine önemli katkıda bulunmuştur. 1972'de Vakfa dönüşen oluşum, müşterek bir çatı altına girdiği 1987'ye kadar çeşitli kampanyalar yürütmüş, en önemlisi denizcilik bilincinin gelişmesine önemli katkıda bulunmuş, milli savunma sanayinin kurulmasını tetiklemiştir. Bu makalede, Donanma Cemiyetini tekrar ihya etme çabaları yanında, kurulduktan sonra yürüttüğü faaliyetler kendi yayını olan *Derya* dergisi, dönemin tanıklarının anıları ile diğer açık kaynaklar kullanılarak mercek altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Donanma Cemiyeti, Deniz Kuvvetleri, Atatürk Filotillası, Donanma, Yavuz.

¹ Dr., mesgam@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8577-6750>

Navy Leagues in Turkey: Their Evolutions and Donation Campaigns in Historical Perspective

Abstract: In the past, power rivalry in the maritime domain increased the importance of the navy. A strong navy has always been an important source of reputation for nations. To build a navy, states tried to share the financial burden by organizing public campaigns besides their resources. In this era, naval leagues came to life both to improving public maritime awareness and managing campaigns. In Ottoman Empire, Navy League was established with the motive of territorial losses and reputation due to lack of navy. In its successor, Republican Turkey, Navy League was founded in 1965 after failed attempts following the Cyprus Crisis. During this period, League contributed significantly to the strengthening of the navy. This association, which transformed into a foundation in 1972, carried out public campaigns until 1987, when it came under a joint roof, and most importantly contributed significantly to the development of maritime awareness. In this article, efforts to revive the League in the early Republican period, and campaigns it carried out were studied by using its publication *Derya* magazine, the memoirs of witnesses of the era and other open resources.

Key Words: Navy League, Naval Forces, Atatürk’s Flotilla, Navy, Yavuz

GİRİŞ

İkinci sanayi devriminden sonra özellikle deniz teknolojileri alanındaki gelişmeler, merkezdeki sömürgeci büyük devletler tarafından dünyanın paylaşılmasına yol açtığı gibi gerek çevredeki hammadde kaynaklarına gerekse de dünya pazarlarına en ekonomik erişim imkanı sunan denizlerdeki egemenlik mücadelesini küresel boyuta taşıdı.² Britanya İmparatorluğunun denizlerdeki egemenliğine meydan okunması, deniz gücünün geliştirilmesini merkeze alan “denizci (*navalism*)” akımını uluslararası politik arenada öne çıkardı. Büyük devletler arasındaki bu donanma yarışı, orta ölçekli devletlere de sirayet ederek uluslararası güç mücadelesinin ana mihveri oldu.³ 20’nci yüzyıl başında zirvesine ulaşan bu donanma rekabetinde “zırhlı muharebe gemisi (*dretnot*)” öne çıktı. Mehmet Beşikçi’nin ifadesiyle: “Dünya tarihinin hiçbir döneminde hiçbir silah sıradan insanların günlük yaşamına bu denli sokulmamış kamusal alanda bu yaygınlıkta

² Cem Gürdeniz, *Mavi Uygarlık*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 23-24.

³“Navalism” in ayrıntılı tartışması için bkz. Bradley M. Cesario, *The Admiralty, Popular Navalism, and The Journalist as Middlemen*, The Office of Graduate and Professional Studies of Texas A&M University, Yayınlanmamış Doktora Tezi, College Station, 2016.

sergilenmemişti".⁴ Kısacası, güçlü devlet olmanın simgesi haline gelen bu seyyar yüzer kalelere sahip olma halk nezdinde karşılık buluyordu. Bu ivme ile donanma geliştirilmesini topluma mal etmek için çeşitli ülkelerde denizcilik ve donanma cemiyetleri kurularak bağış kampanyaları ile askeri gemi inşa faaliyetlerini desteklendi, rekabete milliyetçi bir boyut kazandırdı.

Denizden gelen bölgesel tehdit algısı Osmanlı Devleti ve ardılı Türkiye Cumhuriyeti'nde de karşılık buldu. Osmanlı Donanma Cemiyeti 1909'da kuruldu ve bağış kampanyasıyla deniz kuvvetlerinin geliştirilmesine önemli katkıda bulundu. Savaşın sona ermesiyle kapatılan cemiyeti yeniden kurma fikri bahriye aydınlarının dimağında canlı kaldı. Türk Deniz Kuvvetlerine 2'nci Dünya Savaşı sonrasında istenilen vurucu nitelikte silahların verilmemesi sonucu oluşan toplumsal hareket, Türk Denizcilik Cemiyeti'nin kurulmasıyla vücut buldu. Ancak bu girişim, dönemin hükümetinin NATO ile uyumlu politikaları nedeniyle hem sivil hem de askeri boyutta akim kaldı. Zaman içinde bu oluşum amacından ayrılarak sosyal bir dernek hüviyetine büründü; hiçbir zaman bir donanma cemiyeti kimliği kazanamadı. 1960 sonrasında alevlenen Kıbrıs olayları, milli bir deniz gücü oluşturulması için "*Başkasının vermediğini millet yapar*" sloganı ile Türk Donanma Cemiyeti'nin kurulmasına ve sonrasında 1972 yılında Türk Donanma Vakfına evrilmesiyle sonuçlandı. Bu makalede, Türk toplumunda donanma cemiyet ve vakfının nasıl bir karşılık bulduğu, kuruluş aşamaları ve yürüttüğü kampanyalar niteliksel analiz yöntemiyle açık kaynaklardan, özellikle Türk Donanma Cemiyeti'nin yayın organı olan ve Ocak 1968'den Ağustos 1987'ye kadar 180 sayı halinde yayınlanan *Derya* dergisi arşivinden faydalanılarak irdelenmektedir. Özellikle istenilen gayeye ulaşmadan sonlanan girişimler: Türk Denizcilik Cemiyeti oluşumu ile "*Atatürk Filotillası*" kurulması ve "*Yeni Yavuz İstiyoruz*" kampanyaları mercek altına alınarak akademik literatüre özgün katkı yapılması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak, bugün mevcut Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı temel görevleri tek çatı altında ifa etmekle beraber, müşterek örgütlenmenin gerek askeri gerekse de sivil boyutta denizcilik ve havacılık konusunda toplumsal bilinci geliştirmek ve farkındalık yaratmak konusunda yeterli ve yetkin olduğu tespitini yapmak

⁴ Mehmet Beşikçi, "I. Dünya Savaşı Öncesi İktidarın Çelik Sembolleri: Donanma Sembolizmi ve Milliyetçi Propoganda", *Toplumsal Tarih*, 127, 2004, s. 93.

mümkün değildir. Bu bağlamda denizcilik bilincini geliştirmek, yaymak ve sevdirmek için toplumun tüm kurum ve katmanlarını kucaklayan sivil bir inisiyatife ihtiyaç duyulmaktadır.

1. Donanma Rekabeti ve Donanma Cemiyetlerin Kurulması

1.1. Avrupa’da Donanma Cemiyetlerinin Ortaya Çıkışı

19’uncu yüzyılın son çeyreğinde donanma rekabetindeki yerini koruma içgüdüğü, İngiltere’yi, donanma geliştirme sürecini halka indirmeye zorladı ve bu maksatla 1894 yılında “*Navy League (Donanma Cemiyeti)*” kuruldu. Bu oluşumu 1898 yılında Alman hükümetinin de büyük desteğini alan “*Flottenverein*”in kurulması takip etti. Bu iki başat cemiyetin ardından denizcilik gücü ve/veya donanmayı geliştirmek için Fransa, İspanya, İtalya ve Amerika’da donanma veya denizcilik cemiyetleri kuruldu.⁵ Geniş halk kitlelerini donanmaya ısındırmak, bahriyenin gelişmesinin halkın yararına olduğu inancını yerleştirmek ve düşmanların başlıca hedefinin donanma olduğunu algısı yaratmayı amaçlayan bu girişimlere Fransa’daki “*La Ligue Maritime et Coloniale*”, Avusturya-Macaristan’daki “*Österreichisches Flottenverein*” ve İtalya’nın “*Lega Navale*” isimli donanma cemiyetlerini eklemek de yerinde olacaktır.⁶ Artık donanma oluşturulması devlet bütçelerinin altından kalkamayacağı bir külfet oluşturmaktaydı. Milliyetçiliğin öne çıktığı bu dönemde donanma cemiyetleri deniz gücü geliştirilmesine resmi ve sivil unsurların gönüllü desteğine dayanan “*kolektif*” bir boyut kazandırdı⁷ ve halka mal etti. Bu cemiyetlerin katılımcı profilini ağırlıklı olarak orta sınıf mensupları oluşturmakla birlikte,

⁵ John H. Gibbons, “Navy Leagues”, *The North American Review*, 176 (558), Mayıs 1903, s. 758–64.

⁶ Nurşen Gök, *Donanma Cemiyeti’nin Anadolu’da Örgütlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakın Çağ Tarihi) Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 225.

⁷ Beşikçi, “I. Dünya Savaşı Öncesi İktidarın Çelik Sembolleri: Donanma Sembolizmi ve Milliyetçi Propoganda”, s. 93.

faaliyetlerinde vurguladıkları ana tema, tüm toplumsal sınıfların güçlü bir donanma hedefinde birleşmeleri ve çalışmalarını gereğiydi.⁸

1.2.Osmanlı Donanma Cemiyeti⁹

19'uncu yüzyıl sonunda ve 20'nci yüzyılın başında yaşanan denizaşırı toprak ve adaların kayıpları, özellikle Girit adasının yitirilmesi sonrası, Osmanlı donanmasının yetersizliği ve güçlendirilmesi konusu, kamuoyunda sürekli gündemde yer aldı. Üç tarafı denizlerle çevrili imparatorluğun güvenlik zafiyeti, özellikle Balkanlarda yeni bir savaşın ayak sesleri nedeniyle güçlü bir donanmaya olan ihtiyaç kamuoyunun duyarlılığını arttırdı. Birçok liva ve sancakta gemi satın alınması için aynı ve nakdi yardım toplama kampanyaları başlatıldı. Başlangıçta *Tanin* gazetesi yardım gönderenlerin isimlerini yayımlayarak, kampanyanın geniş halk kitlelerine ulaştırılmasına öncülük etti.¹⁰ Gemi satın alınması amacıyla ortaya çıkan bu müstakil girişimlerin kurumsal ve yaygın hale gelişi, dünyadaki akranlarını takip eden Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin 19 Temmuz 1909'da kurularak merkez ve taşrada teşkilatlanmasıyla gerçekteye.¹¹ Osmanlı Donanma Cemiyeti kuruluş aşamasında gelişmiş ülkelerde donanma geliştirme amacıyla başlatılan girişimlerden feyiz aldı. Cemiyetin tüzüğü ve yönetmeliği İngiltere ve Almanya'daki donanma cemiyetlerinin kuruluş belgelerinden faydalanılarak

⁸ a.g.m., s. 94.

⁹ Donanma-yı Osmani Muavenet-i Millîye Cemiyeti, kuruluşundan itibaren İâne-yi Millîye Komisyonu ve Donanma-yı Osmani İâne-yi Millîye Cemiyeti gibi adlarla anılmıştır. Cemiyetin adı, 17 Şubat 1914'te "Osmanlı Donanma Cemiyeti" olarak değiştirilmiştir.

¹⁰ Haluk Şehsuvaroğlu, "Donanma Cemiyetinin İhyası mı?", *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1965. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra *Enver* ve *Niyazi* adı ile iki kruvazör satın alınması için *Tanin* gazetesi tarafından bir kampanya açılmış ve bu şekilde 22.865 lira bağış toplanmıştır. Bu para daha sonra hükümetçe Donanma Cemiyeti'ne devrolmuştur.

¹¹ 10 Temmuz günü İstanbul 2. Belediye dairesinin sağlık şubesinde aynı konu etrafında dertleşen dört arkadaş (Dr. Hafız İbrahim, Dr. İsmail Hakkı, Dr. Papadepulo ve Belediye Başmühendisi Haşim) "memleketin otuz milyon kişisinden her ay bir kuruş bağışta bulunmalarını istemek" parolasıyla bir girişim başlatmıştır. Bu girişimin kamuoyuna aktarılmasına için *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin başyazarı Hüseyin Kazım hakikaten "tercüman" olmuştur. 19 Temmuz 1909 yapılan bir toplantı ile cemiyet kurulmuştur. Fahri Çoker, *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayinevi, Ankara, 1994, s. 22.

hazırlandı.¹² Geçmişin bahri mirası olan Barbaros Hayrettin Paşa ve Preveze Deniz Zaferi’ne tekrar sahip çıkılmasında toplumda denizcilik konusunda farkındalık geliştirilmeyi hedefleyen ve bu konuda Batı’daki akranlarının uygulamalarını örnek alan Donanma Cemiyeti’nin rolü büyük oldu.¹³

Kuruluşundan hemen sonra bir an önce donanmanın takviye isteğiyle Alman tersanelerine dört muhrip (torpidobot) sipariş edildi: *Yadigâr-ı Millet*, *Gayret-i Vataniye*, *Numune-i Hamiyet* ve *Muavenet-i Milliye*.¹⁴ Daha sonra bedelinin tamamını ödemek suretiyle Cemiyet Donanmaya *Barbaros* ve *Turgutreis* zırhlıları ile askeri nakliyatla kullanılmak üzere *Reşit Paşa*, *Mithat Paşa* ve *Giresun* ticaret gemilerini satın aldı.¹⁵ Cemiyet’in desteği yalnız gemi satın alınması ile sınırlı kalmadı, mühimmat başta olmak üzere diğer askeri harp malzemeleri ile askerin yiyecek giyeceğinin temin edilmesini de kapsadı.¹⁶ Mütareke döneminde İttihat ve Terakki Partisi ile ilintili olduğu gerekçesiyle dönemin muhalif siyasilerinin ve basının, aynı zamanda İtilaf Devletleri temsilcilerinin örtülü baskıları sonucu, Cemiyet önce 1 Şubat 1919’da Bahriye Nezaretine bağlandı. Ardından 2 Nisan günü Damat Ferit Paşa kabinesi çıkarılan ve Padişah Vahdettin tarafından onaylanan bir kararname ile kapatılarak tüm mal varlığı hazineye devredildi.¹⁷

1.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Donanma Cemiyeti Kurma Girişimleri

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, Saruhan Mebusu Mehmet Sabri Bey ve arkadaşları, Donanma Cemiyeti’nin “*Türkiye Cumhuriyeti Donanma Cemiyeti*” adıyla canlandırılması için Türkiye Büyük Millet Meclisine 19 Eylül 1923¹⁸ ve 29

¹² Gök, *Donanma Cemiyeti’nin Anadolu’da Örgütlenmesi*, s. 13–14.

¹³ Beşikçi, *The Organized Mobilization of Popular Sentiments: The Ottoman Navy League, 1909-1919*, s. 74.

¹⁴ a.g.t., s. 154.

¹⁵ Fahri Çoker, *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*, s. 24. Cemiyetin aldığı, *Kemal Reis* ve *Piri Reis* adlı iki gemi yaşanan hukuki sorunlar nedeniyle, yurda intikal etmeden satılmıştır. Selahittin Özçelik, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, s. 164. *Giresun* gemisi, askeri nakliyatın yanı sıra savaşta mayın depo gemisi olarak kullanılmıştır. Nejat Gülen, *Şanlı Bahriye*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2001, s. 206.

¹⁶ Özçelik, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, s. 174.

¹⁷ Özçelik, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, s. 230-233. ; Mustafa Hergüner, *Kurtuluş Savaşında Denizciliğimiz ve Kahraman Gemilerimiz Aydınreis ve Preveze Gambotları*, İstanbul Deniz Basımevi, İstanbul, 2008, s. 78.

¹⁸ TBMM, “Zabıt Ceridesi D. II C. 2 İç. 1/17 12.9.1339/1923”, Ankara, 1923.

Mart 1924¹⁹ tarihlerinde iki kez önerge verdi; bu önergeler Baş Vekaletе sevk edildi. Kırşehir Mebusu Yahya Galip Bey'in teklifiyle²⁰ tekrar meclis gündemine alınan önergenin görüşülmesi nihayetinde kabul edilen 689 sayılı yasa ile Donanma Cemiyeti'ni kapatan kararname yürürlükten kaldırılarak daha önce hazineye devredilen parası ve gayrimenkulü dışındaki tüm hakları "*Tayyare Cemiyeti*"ne devredildi.²¹ Dönemin genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın görüşlerinin de etkili olduğu bu karar hava gücünün cumhuriyetin başlangıcında deniz gücüne göre öncelikli hale geldiğini gösteriyordu.²²

1.4.Başkalaşan bir Girişim: Türk Denizcilik Cemiyeti

Cumhuriyet'in çok partili döneminin başlangıç yıllarında Donanma Cemiyeti'ni yeniden ihya etmek için bir girişim daha başlatıldı. Bu bağlamda, gazeteci Abidin Daver dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hitaben bir mektup yayımlayarak, harp ve ticaret filolarını gereği gibi geliştirmek ve denizcilik aşkını tüm Türk vatandaşlarına ve yöneticilerine yaymak amacıyla eski Donanma Cemiyeti'ne benzer bir denizcilik kurumu teşkilini gündeme taşıdı. Mektubunda bu kurumun bir yardım toplama kuruluşundan öte, halk nezdinde denizcilik bilinç ve sevgisini oluşturmayı ve yaymayı amaçladığının altını çizerek Cumhurbaşkanı'nın himayelerini talep etti.²³ Daha sonra köşesinde 1950 yılı 27 Eylül Donanma Günü arifesinde hem donanma gününü Türk Deniz Kuvvetlerinin bayram günü halinde kutlamak, hem de Türk denizciliğini milli savunma bakımından ihtiyaç duyulan güç ve yetkinliğine eriştirmek için Devlet Reisi himayesi ve başkanlığı altında bir donanma cemiyeti veya bir denizcilik kurumu teşkil edilmesini teklif etti.²⁴ Bu girişimin fikir babası olan Rauf Orbay da 1950 yılı Haziran ayında komşusu gazeteci Abidin Daver'i Donanma

¹⁹ TBMM, "Zabit Ceridesi D. II, C. 7, İç. I/2, 3.3.1340/1924", Ankara, 1924.

²⁰ TBMM, "Zabit Ceridesi D. II, C. 17, İç. II/94, 5.4.1341/1925", Ankara, 1925, s. 93.

²¹ TBMM, "TBMM Zabit Ceridesi D. II, C. 20, İç. III/23, 12.12.1341/1925", Ankara, 1925, s. 98-100.

²² Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivleri (DABCA), 030.18.1.1/80.525.8, 28 Kasım 1923.

²³ Abidin Daver, "Devlet Reisimiz Celal Bayar'a açık mektub", *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1950.

²⁴ Abidin Daver, "Donanma Günü: Donanma Cemiyeti," *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1950.

Cemiyeti²⁵ kurmaya teşvik ettiğini²⁶, gönderdiği davete icabet eden kişilerle²⁷ Osmanbey’de oturduğu evin bir odasında toplanan ilk kongreyle cemiyetin oluşturulduğunu ve Yusuf Ziya Öniş’in ilk başkan olarak seçildiğini nakletmektedir.²⁸ Bu kongrede devrin Genelkurmay Başkanına fahri başkanlık, Başbakan’a ve Rauf Orbay’a fahri azalık tevcih edildi. Cemiyete daha sonra emekli Amiraller Necati Gökdeniz ve Hilmi Üler ile birçok emekli deniz subayı katıldı.²⁹ Cemiyete, Bakanlar Kurulunca “*amme menfaatini hadim cemiyet*” statüsü verildi.³⁰

Abidin Daver, Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin ihyasını isteyen okurlarından ilham alarak Türk Denizcilik Cemiyetini kurduklarını, Türk milletinin denizcilik sevgisinden ilham alarak kurdukları bu derneğin gayelerini *Cumhuriyet* gazetesindeki köşesinde yayınladı. Türk denizciliğinin her yönüyle (donanma, ticaret filosu, gemi sanayi ve su sporları) geliştirilmesi amacıyla faaliyete

²⁵ Belirtilen kurum, Türk Denizcilik Cemiyeti adıyla oluşturulmuştur. Türk Denizcilik Cemiyeti çalışma alanı olarak açık deniz yat yarışları (*Milliyet*, “TDC Açık Deniz Yat Yarışını Kısarak Yatı Kazandı”, 21 Haziran 1981, s. 14; *Milliyet*, “TDC Yelken Yarışları”, 16 Nisan 1973, s. 8), üyelerinin katılımıyla sosyal faaliyetler (*Milliyet*, “TDC Müzikli Mehtap Gezintisi”, s. 7), deniz temizlik kampanyaları (Mümtaz Soysal, “Plastik”, *Milliyet*, 18 Mart 1989, s. 2; *Cumhuriyet*, “Karadeniz’e sahip çıkalım”, 16 Temmuz 1992, s. 14) ve amatör denizciliği teşvik faaliyetleri (*Milliyet*, “Amatör Denizcilere Plaket”, 1 Temmuz 1989, s. 12) düzenlemiştir. Cemiyet temsilcileri Donanma günlerine konuşmacı olarak iştirak etmiştir. (*Cumhuriyet*, “Barbaros Günü”, 28 Eylül 1953, s. 6). Bugün etkinlik alanı değişmiş olsa da Cemiyet halen faaliyettedir.

²⁶Oktay Sönmez, *Anlarda Gemiler: Ufkun Ötesinde Kayboldular*, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, İstanbul, 2001, s. 181. Yazar, Abidin Daver’in 1950’de Donanma Vakfı’nın kurulmasında büyük emeği geçtiğini teyit etmektedir.

²⁷ Erberk İnam, *Rauf Bey*, İstanbul Deniz Basımevi, İstanbul, 1965, s. 122. Davete icabet edenler; Emekli Amiral İhsan Özel, Milletvekili Emekli Amiral Rifat Özdeş, Milletvekili Emrullah Nutku, Ord. Prof. Salih Murad Özdilek, Prof. Muhiddin Etingü, Prof. Süreyya Elbi, Yusuf Ziya Öniş, Abidin Daver, Abdurrahman Benlioğlu, Safiyeddin Dağada, Nizameddin Akerman, Muhtar Bindal, Bahaddin Elgiz, Doçent Sahir Erman, Doçent Halid Kemal Elbir, Doçent Zahid İmre, Ziya Uraz ve Raif Metod olarak belirtilmektedir.

²⁸ “Türk Denizcilik Cemiyeti Kuruldu”, *Milliyet*, 30 Aralık 1950.

²⁹İnam, *Rauf Bey*, s. 123. Türk Denizcilik Cemiyetine ilişkin hususlar yazarın talebine istinaden Makine Albay Sedat Çınar tarafından yazılan mektuptan kitaba aktarılmıştır.

³⁰*Resmî Gazete*, “İcra Vekilleri Heyeti Karar Sayısı: 4/1806, Karar Tarihi: 5 Aralık 1953”, sayı 8605, 12 Ocak 1954.

geçirilmeye çalışılan Cemiyet, amaçlarına Osmanlı Donanma Cemiyeti gibi tüm yurttta şubeler kurarak erişmeyi hedefledi.³¹

1952 baharında dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın fahri başkanlığını kabul ettiği Türk Denizcilik Cemiyeti senelik kongresini toplayarak yeni bir idare heyeti seti. Bu heyetin reisliğini Abidin Daver yrtecekti.³² Abidin Daver, reis olduktan sonra okurlarından artık donanma geliştirmeye temas etmediği konusunda yakınma aldığını, ancak cevaben Amerika'nın Türk donanmasını geliştirme vazifesini üstüne aldığından kendisinin uzak durduğunu "istihza" ile belirtti. Bununla beraber, son dönemde Amerika'nın müttefiklerine önemli sayıda gemi sattığını ve hibe ettiğini, Türkiye'ye de *Savannah* ve *Honolulu* adlı kruvazörleri vermesini istemenin "boş bir temenni" olacağına işaret etti. İtalyan donanmasının bir kısmını imha ettiren ve bir kısmını Türkiye'ye karşı kullanılacağı gerçeğini görmeden Sovyet Rusya'ya hibe eden müttefiklerin bugün Karadeniz'de kuvvet dengesini sağlamak için İtalya'ya gemi vermelerini "gaflet" olarak niteledi.³³

Bu erevede, Türk Denizcilik Cemiyeti faaliyetlerinin geniş anlamda denizcilik sevgisi ve bilincini geliştirme boyutunda kaldığı, ticari bahriyenin ön planda tutularak donanmanın geliştirilmesinin siyaseten Amerikan yardımı çerçevesinde ele alındığını söylemek mümkündür. Cemiyetin ağırlık merkezinin sivil denizcilik alanına kayması hkmetin donanma geliştirilmesi konusundaki politikasını teyit etmektedir. Bahriyeli kalemlerden emekli Amiral Afif Byktağırl, 1963 yılında konuyu tekrar gündeme taşıyarak Abidin Daver ve Amiral Necati zdeniz'in öncülüğündeki Türkiye Cumhuriyeti Donanma (Denizcilik) Cemiyeti girişiminin başarı kazanamamasını devlet büyüklerinin alakasızlığı ile mali imkansızlıklardan kaynaklandığına işaret etti. Bu tespitten hareketle 1960 sonrasında devlet büyüklerinin alakasız olmasının söz konusu olmayacağını, sadece TBMM'nin iradesinin yeterli olacağına dikkat çekerek sabık cemiyetin mal ve gelirlerini iade edecek bir kanun çıkarılarak veya bir

³¹ Abidin Daver, "Türk Denizcilik Cemiyeti," *Cumhuriyet*, 24 şubat 1951.

³² *Milliyet*, "Kısa Haberler," 15 Nisan 1952. Reis Vekili Yusuf Ziya Öniş, Umumi Ktip Yüksek Mühendis Ata Nutku, Emekli Deniz Albayı Celal Orhan, Emekli Deniz Albayı Saip Caner olarak idare heyeti belirlenmişti.

³³ Abidin Daver, "Hem Nalına Hem Mihına: Donanmaya Dair," *Cumhuriyet*, 23 Mart 1951.

başka şekilde Donanma Cemiyeti’nin kurulmasını teklif etti.³⁴

2. Donanma Cemiyeti’nin Yeniden Doğuşu

Cumhuriyet kurulduktan sonra sabık cemiyetin tekrar ihya edilmesi konusunda çeşitli girişimlerden sonra 1965 yılında Türk Donanma Cemiyeti kuruldu. Ancak, bu girişimleri kapsamlı olarak ele alan bir akademik çalışma henüz yapılmamıştır. Bu bağlamda, bahriye ile ilgili çeşitli makaleler ile bazı biyografik analiz ve anı kitaplarında konuya değinilmektedir. Henüz, Türk Donanma Cemiyeti/Vakfı’nın arşivi araştırmacıların istifadesine sunulmadığından incelemelerde basın ve cemiyetin yayın organı olan *Derya* dergisi ana kaynak olarak kullanılmaktadır.

2.1. Milli bir dava: Millet Yapar Kampanyası

Marshall Planı’nın yürürlüğe girmesi ve Türkiye’nin NATO üyeliği sonrasında Türk Deniz Kuvvetleri Amerikan ve NATO öncelikleri çerçevesinde bir Amerikan Askeri Yardım Kurulu tarafından yeniden teşkilatlandırıldı. Muhtemel bir Sovyet Rusya saldırısını müttefikler tarafından takviye edilene kadar geciktirmeyi esas alan yeni görev yelpazesinde Türk Donanması boğazların ve kıyıların savunmasından sorumluydu.³⁵ Açık deniz görevlerinin Amerikan ve İngiliz donanmaları tarafından yerine getirileceği bu iş bölümünde³⁶ Türk donanması muhrip, hücumbot, denizaltı, mayın tarayıcı ve dökücü gemiler ile kıyı savunma birliklerinden oluşturuluyordu.³⁷ Dönemin hükümetinin temel prensibi de silahlı kuvvetlerinin eksiklerini Amerika’nın vereceği malzeme ile sağlamak, Marshall yardımı kapsamında verilen kredileri

³⁴ Afif Büyüktuğrul, “Ah, Şu Donanma Cemiyeti, Denizcilik Konuları,” *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1963.

³⁵ National Archives Registration Agency (NARA), “Presentation of the FY 1954 MDAP, 400 MDAP, 334/250/7”, 1954.

³⁶ Yeteneklerin etkin kullanımı yanında bu tip iş ve görev bölümü, büyük güçlerin, ittifaktaki veya sistemdeki orta ve küçük güçleri “*idare etme (managing)*”, kuvvet gelişmelerini kontrol altına alma ve hatta maceraperest yönlerini engelleme usullerinden biridir. Robert L Rohnstein, *Alliances and Small Powers*, Columbia University Press, New York, 1968, s. 205.

³⁷ Serhat Güvenc, “NATO’nun Evrimi ve Türkiye’nin Uluslararası Güvenliğe Katkısı”, *Uluslararası İlişkiler*, XII/45, 2015, s. 104.

ülke altyapı ve sanayi ihtiyaçlarını tamamlamak için kullanılmaktı.³⁸ Ancak, Amerika ve NATO ülkelerinden Türkiye'ye hibe edilen ve satılan gemiler Deniz Kuvvetleri'nin ihtiyaçını karşılamakta yetersiz kalmaktaydı. Amerika, gemi transferine olumlu yaklaşmayınca 1957 yılında, Tümamiral Refet Arnom başkanlığında bir heyet İngiltere'ye bir kruvazör, dört muhrip ve sekiz refakat gemisi almak için gönderildi; bütçe kısıtlaması nedeniyle ancak İngiltere'den dört Paşa sınıfı muhrip alınabildi.³⁹ Bu dönemde, Türk Deniz Kuvvetleri'ne Karadeniz ve Boğazların sorumluluğu verildiğinden, Yunan Deniz Kuvvetleri Ege ve Doğu Akdeniz'de varlık gösterebilecek altyapı, kuvvet ve komuta yapısına verilen askeri yardımlarla kavuştu.⁴⁰

1950'lerin sonu ve 1960'ların başında, çevresindeki gelişmeler Türkiye'yi askeri ve deniz önceliklerini gözden geçirmeye zorladı. Bu gelişmeler, Yunanistan'ın denizlerdeki genişlemeci tutumu, Sovyet Akdeniz Filosunun (SOVMEDRON) teşkili ve en önemlisi Kıbrıs'ta Türklere yönelik saldırıların artmasıydı. 1964 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale girişimi dönemin Amerikan Başkanı Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye yazdığı bir mektupla engellendi.⁴¹ Bu mektup, Türkiye'nin savunma planlama ve stratejisinin milli önceliklere göre şekillendirme sürecinin tetiklemesinde bir dönüm noktası oldu. Oysa bu dönemde Amerikan yardım programına alınan bir muhribin (*Fletcher* sınıfı) Türkiye'ye verilmemesi, buna karşılık 1963 Kıbrıs buhranı sırasında Yunan

³⁸Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, IV, Deniz Basımevi, 1984, s. 677. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1956 yılındaki ABD ziyaretinde çevirmenliğini yapan Suat Hayri Ürgüplü gündeme getirilen kruvazör talebine Amerikan Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın cevabının "Sizin Deniz Kuvvetleri Komutanınız, parlamentodan geçiremeyeceği bir fikri parlamentoya önerir ve küçük düşer mi?" olduğunu nakletmektedir.

³⁹ Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, s. 694. Oramiral Sadık Altınca'nın ısrarlı talepleri üzerine, TBMM Bütçe Komisyonu üyeleri Deniz Kuvvetlerine yeni savaş gemisi alımı için 10 milyon Türk lirası harcama yetkisi verdi. Amiral Altınca, İngiliz Deniz Kuvvetleri Birinci Lordu Büyükamiral Mountbatten ile Türkiye resmi ziyareti sırasında gemi transferi için anlaştı. Heyet gönderildi, ancak daha sonra yetki verilen harcama miktarı 2 milyon Türk lirasına indirilince dört muhrip transferi ile yetinildi. Alınan bu gemiler, *TCG Alparslan*, *TCG M. Fevzi Çakmak*, *TCG Kılıç Ali Paşa* ve *TCG Piyale Paşa*'dır.

⁴⁰Cem Gürdeniz, *Hedefteki Donanma*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 143.

⁴¹ Lloyd B. Johnson ve İsmet İnönü, "President Johnson and Prime Minister İnönü: Correspondence between President Johnson and Prime Minister İnönü, June 1964, as Released by White House.", *Middle East Journal*, XX/3, 1966.

takviye birliklerinin adaya çıkmasını sağlayan muhrip ve çıkarma gemilerinin Amerikan Yardım Programı kapsamında Yunanistan’a verilmiş olması Türk kamuoyunda büyük rahatsızlık yarattı. Türkiye’nin bu çıkarma girişimi, özellikle bir güç aktarım harekâtı için kuvvet ve araçların yetersizliğini gözler önüne serdi. Artık, Ege Denizi’nde kıyıdaş iki ülke arasındaki silahlanma yarışı yeni bir safhaya giriyordu.

Bu dönemde, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı milli imkanlarla gemi yapılması ve amfibi deniz piyade taburu kurulması için girişimlere başladı. Bunun yanı sıra Deniz Kuvvetlerinin perde arkasından yönlendirilmesiyle,⁴² *Cumhuriyet* gazetesi tarafından 29 Nisan 1965 tarihinden itibaren “*Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler*” başlıklı bir yazı dizisi yayımlandı. Bu yazı dizisinde Amerikan askeri yardımının Yunanistan lehine işlediği,⁴³ altı muhrip, dört çıkarma gemisi ve iki denizaltı vererek Amerika’nın Atina’yı Ankara’ya tercih ettiği⁴⁴ ve bunun *Enosis*’i desteklemek anlamına geldiği, buna karşılık Türkiye’nin Amerikan tesislerinden yeterli kira bedeli alamadığı⁴⁵ gündeme taşındı. Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet Uran da özellikle Amerika’nın Türk donanmasının geliştirilmesine yönelik olumsuz ve kısıtlayıcı bakış açısını Genelkurmay Başkanlığı ve hükümet seviyesinde eleştirel bir gerçeklikle ortaya koyuyordu. Bu bağlamda, Oramiral Uran, Amerika’nın Türkiye’den esirgeyerek Ege’deki kuvvet dengesini Yunanistan lehine değiştirecek şekilde askeri yardım yapmasını protesto edercesine, yapılan davetlere beş yıl ret cevabı verdi; *İstanbul* ve *İzmir* muhriplerinin verilmesinin taahhüt edilmesi üzerine ABD’ye gitti.⁴⁶

Kamuoyunda farkındalığın artmasının ardından, 2 Mayıs 1965 günü *Cumhuriyet*’in büyük teşebbüsü olarak “*Başkalarının Vermediğini Millet Yapar*”

⁴² Çetiner, *Nefes Nefese Bir Ömür*, s. 406-409.

⁴³ Yılmaz Çetiner, “Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler: Atina Ankara’ya Tercih Edildi”, *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1965.

⁴⁴ Yılmaz Çetiner, “Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler: Yunanistan’a 6 muhrip, 4 çıkarma gemisi ve 2 denizaltı gemisi verildi”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1965.

⁴⁵ Yılmaz Çetiner, “Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler: Türkiye’ye yılda 350 milyon lira ödemesi gerekiyor”, *Cumhuriyet*, 1 Mayıs 1965. Aynı gün, gazete de Donanma dengesinin Türkiye aleyhine bozulduğunu vurgulayan “*Denge*” başlıklı bir yazı ile ertesi gün “*Cumhuriyet’in Büyük Teşebbüsü Başkasının Vermediğini Millet Yapar*” konusunda tafsilatlı bilgi yayınlanacağını belirten bir duyuru bulunuyordu.

⁴⁶ Reşit Çağın, *Göksu’dan Heybeli’ye anılar*, Sarıyıldız, İstanbul, 2018, s. 107-115.

bağış kampanyası başlatıldı.⁴⁷ “*Milli bir dava*” olarak nitelenen bu girişim⁴⁸ yurdun her yanında heyecanla karşılanarak hükümet, yerel yöneticiler ve halk nezdinde büyük ilgi gördü, kampanyayı yönetmek için komiteler oluşturulmaya ve büyük bağışlar yapılmaya başlandı. Gazetede sabık Donanma Cemiyetinin yeniden ihya edilmesini gündeme getiren makalenin⁴⁹ basında yer aldığı gün, girişim gazete yönetimi tarafından hükümete taşındı ve Donanma Cemiyeti’nin kurulması için bir komite oluşturuldu. Aynı gün, Başbakan Suat Hayri Ürgüplü tarafından Türkiye Radyolarından bir demeçle donanmaya bağış kampanyası başlatıldığı ve cemiyetin kurulacağı halka duyuruldu. Şeref üyeleri ve 178 kurucu üyenin katıldığı genel kurul toplantısıyla ana tüzük kabul edilerek, 1909 ruhu ve heyecanı yeniden yaşanarak Türk Donanma Cemiyeti 11 Mayıs 1965 günü kuruldu.⁵⁰

Kuruluşunun hemen sonrasında Donanma Cemiyeti “*Ayda Bir Lira*” kampanyası başlattı, amaçlarının gerçekleştirilmesi için tüm devlet kademesi ile halkın desteğini arkasına alarak kısa zamanda tüm yurt sathında teşkilatlandı. Cemiyet, “*Kendi Gemini Kendin Yap*” sloganı ile elde ettiği gelirlerin ilk ürünü olarak Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca hazırlanan beş yıllık plan çerçevesinde yurt içinde yapımına karar verilen 10 avcıbotu, 32 adet muhtelif çıkarma aracı ve gemisi ile dört muhribin yapımına katkıda bulunmayı hedefledi. Bu muhriplerden ilki olan *Berk* in omurgası 9 Mart 1967’de Gölcük Tersanesinde kızağa kondu, bunu 1968 yılında *Peyk* takip etti. Donanma Cemiyeti, 1967 yılında *Derya* adında bir meslek dergisi çıkarmaya başladı; bağışta bulunanlara tunç, nikel ve altın “*Donanma Madalyası*” ihdas etti. Yelken ve açık deniz yat yarışları düzenlenmesi gibi sportif faaliyetlerde bulundu.⁵¹ Cemiyet’in 15 Temmuz 1967 yılında ülke sanayicileri ile Deniz Kuvvetlerini buluşturduğu “*Yerli Sanayi Sergisi*” bu alanda bir ilk olarak

⁴⁷“Başkasının Vermediğini Millet Yapar”, *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1965. Yılmaz Çetiner, kampanyanın adını ilk aşamada “*Millet Yapar*” şeklinde belirlemiş, *Cumhuriyet* Gazetesi imtiyaz sahibi Doğan Nadi tarafından “*Başkasının Vermediğini Millet Yapar*” olarak değiştirilmiştir. Bağış kampanyasının kurumsal olarak bir cemiyete evrilmesi Amiral Fahri Çoker’in teklifiyle olmuştur. Çetiner, *Nefes Nefese Bir Ömür.*, s. 408-409.

⁴⁸Doğan Keçecioğlu, “Bu Bir Milli Davadır” *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1965.

⁴⁹Fahri Çoker, “Donanma Cemiyetinin İhyası mı?”, *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1965.

⁵⁰ Çoker, *Bahriyemizin Tarihinden Yakın Kesitler*, s. 25.

⁵¹a.g.e. s. 26. Beş Yıllık gemi inşa programının mali portresi 540 milyon lira olup, bunun 165 milyonluk bölümünün Cemiyet tarafından karşılanması öngörülmüştür.

tarikh sayfasında yerini aldı.⁵²

2.2. Yeni bir Atılım: Atatürk Filotillası

1969 yılının ikinci yarısından itibaren Ege’de kuvvet dengesinin Yunanistan lehine bozulduğu basın tarafından işlenen ve Türk kamuoyu gündemine taşınan ana konulardan biri oldu.⁵³ Bu bağlamda, Milletvekili emekli Amiral Sezai Orkunt Kıbrıs sorununa çözüm arayışlarının diplomatik sahaya kayması nedeniyle donanmanın yenilenmesi konusunda hükümet gayretlerinin yavaşladığını gündeme taşıdı. Ayrıca, Kıbrıs sorununun sıcaklığını koruduğunu ve Ege’deki donanma rekabetinde dengenin Türkiye aleyhine işlediğini vurguladı.⁵⁴ Ayrıca, Yunan hükümetinin bir devlet politikası olarak denizcilik gücünü geliştirmeyi hedeflediği, gemi inşa sanayi, limanlar, deniz ticaret filosu ve donanmanın güçlendirilmesini planladığı, Yunan halkının özellikle donanmanın güçlendirilmesi için yaptığı gönüllü bağış kampanyaları gündeme getirildi.⁵⁵ Ardından Yunanistan’ın Amerika dışında Avrupa ülkelerinden silah alma girişimlerine dikkat çekilerek, Fransa’dan 30 adet Mirage av uçağı ve dört adet güdümlü mermili hücumbot sipariş edeceği, botların Exocet ve SS-12 güdümlü füzeleri taşıyacağı vurgulandı. 1967 Arap-İsrail harbinde güdümlü mermi ile gemi batırılması ile deniz muharebelerinin yeni bir boyut kazandığı, Türk Deniz Kuvvetlerinin de envanterine bu tip modern silahları hücumbot ve helikopterlerle katmak için çalışmalar yapıldığı ifade edildi. Kuvvet mukayesesinde adedi olarak görülen üstünlüğün yanıltıcı olmaması ve muhasımın sivil denizcilik gücü ile diğer devletlerden alabileceği yardımın da dikkate alınması gerektiğine işaret edildi.⁵⁶ Bu yazıların ardından dönemin

⁵² *Milliyet*, “Yerli Sanayi Sergisi Açılıyor”, 26 Haziran 1967.

⁵³ Abdi İpekçi, “Yunanistan’ın Silahlanma Sorunu,” *Milliyet*, 24 Şubat 1970; Kenan Esengün, “Yunan Silahlanması ve Türkiye,” *Cumhuriyet*, 9 Mart 1970; “Yunanistan’ın Silahlanma Gayreti İnceleniyor,” *Milliyet*, 27 Şubat 1970; Nedim Hişankaan, “Yunanistan Kimin İçin Silahlanıyor,” *Milliyet*, 6 Mart 1970; Sezai Orkunt, “Deniz Kuvvetlerimiz,” *Milliyet*, 12 Ekim 1970.

⁵⁴ Sezai Orkunt, “Ege’de Kuvvet Dengesi”, *Milliyet*, 28 Temmuz 1969, s. 2. Türk-Amerikan askeri ilişkileri konusunda yetkin bir asker ve siyasetçi olan Amiral Orkunt, bu yazısında 1965 yılında Amerika tarafından Türkiye’ye muhrip verilmediğinden, Deniz Kuvvetlerinin ihtiyacı olan dört muhribin yurtdışından satın alınması için yıllık 50 milyon lirayı geçmemek üzere 250 milyon liraya kadar harcama yapma yetkisi veren bir kanun teklifinin üç yılı aşkın bir süre meclis komisyonlarında bekliyor olmasını eleştiriyordu.

⁵⁵ *Derya*, “Yunanistan Deniz Gücünü Geliştiriyor”, 29, Şubat 1970, s. 20.

⁵⁶ Fahir Engin, “Ege’de Kuvvet Dengesi”, *Derya*, 30, Mart 1970, s. 3-4.

Donanma Cemiyeti Başkan Vekili Ertuğrul Akça, Yunanistan'ın silahlanma konusunda özellikle yurtdışında yaşayan zengin Yunan işadamları ve halkın katılımı ile büyük yardım ve bağış kampanyaları düzenlediklerine dikkat çekti, Türk Deniz Kuvvetlerinin de NATO kapsamında verilen teçhizatın dışında milli görevler için yeterli ve gerekli silahlara sahip olmasının önemine değindi.⁵⁷ İlk çağrı olarak parlamenter arkadaşlarına mektup yazarak yeni kampanya döneminde her ay maaşlarından 10 ila 30 liralık bir tutarı cemiyete bağış yapmasını talep etti.⁵⁸ Bu çağrının basıldığı sayfada Yunanistan'ın Fransa'da dört adet gemi inşa ettirmek için büyük çaplı "*Hücumbot Kampanyası*" başlattığı haberi de yer aldı.⁵⁹ Cemiyet yıllık mali portresi 540 milyon lirayı bulan yeni kampanyası ile Deniz Kuvvetlerinin beş yıllık gemi inşa programının 165 milyon liralık kısmını karşılamayı hedefledi. Bu program kapsamında dört muhrip ve 10 hücumbotu inşası planlandı.⁶⁰

Mayıs 1970'e gelindiğinde kampanyanın yurtiçinin yanı sıra yurtdışında da geliştiği, Büyükelçiliklerin desteğiyle bağış toplanması için Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda ve İsviçre'de hesaplar açıldığı, işçilerimizin katılımının yüksek olduğu dergide yer aldı.⁶¹ Kampanyanın diğer bir boyutunda Cemiyetin yayın organı olan *Derya* dergisinin reklam, ilan ve abone yolu ile desteklenmesi konusunda özel ve tüzel iş dünyasına çağrı yapıldı.⁶²

Bu dönemde, *Derya* dergisine mülakat veren dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu, Alman askeri yardımı ile milli bütçeden finanse edilmek suretiyle ikisi Almanya'da ikisi Türkiye'de inşa edilecek modern dört denizaltı ile ilgili çalışmaların sonuçlanmakta olduğunu, yakında inşaatın başlayacağını söyledi. Ayrıca Amerika'dan *İskenderun*, *İçel* ve *İzmit* adlarında üç muhribin Türk donanmasına katılacağını müjdesini verdi. Kendi gemilerimizin

⁵⁷Ertuğrul Akça, "Türk Donanması ve Milletimiz", *Derya*, 31, Nisan 1970, s. 4. Cemiyet temsilcileri de basına bu yanda beyanat vererek Ege'de bozulan dengeyi 1911'deki duruma benzediğine işaret etti. *Milliyet*, "Donanma Cemiyeti Ege'de Bozulan Denge için Uyarı Yaptı," 18 Mart 1970.

⁵⁸ Ertuğrul Akça, "İlk Çağrı Parlamenterlere," *Derya*, 31, Nisan 1970, s. 5.

⁵⁹ *Derya*, "Yunanistan Donanma için yardım topluyor: Yunanistan'da Hücumbot Kampanyası", 31, Nisan 1970, s. 5.

⁶⁰ *Derya*, "Türk Donanma Cemiyeti'nin Kampanyası", 32, Mayıs 1970, s. 5.

⁶¹ Esengün, "Yunan Silahlanması ve Türkiye".

⁶² Fahir Engin, "Bir Şükran Borcu," *Derya*, 32, Mayıs 1970, s. 3.

milli tersanelerde yapılacağını belirtti. Türk deniz politikasının esasının vatan suları ve kıyılarının savunmasında etkili rol oynayacak ve deniz kontrolünü elinde bulunduracak nicelik ve nitelik üstünlüğüne sahip güçlü bir donanma teşkil ve idame olduğunu vurguladı. Hedefin 1980’li yıllardan sonra tamamen yurtiçi imkanlarla savaş gemisi inşa etmek olduğunu, şimdilik iç ve dış teknik imkanlar birleştirilerek askeri tersanelerde savaş gemisi yapımının süreceğini, bu bağlamda *Berk* gemisinin inşasında sağlanan tasarrufun örnek alınacağını ve küçük teknelerden başlayarak savaş gemilerinin güdümlü mermi ile teçhizinin en yakın hedef olduğuna işaret etti.⁶³

Donanma Cemiyeti yönetimi bu dönemde bağış kampanyalarının kuruluş yıllarındaki ivmesini kaybettiği ve yaşanan 24 Mart 1970 Gediz deprem felaketi ile ülke ekonomisindeki genel olumsuz gidişatın bunda etkisi olduğu kanaatindeydi. Bu nedenle Cemiyet mevcut kampanya çabasını yeniden yapılandırmaya yönelik bir arayışa girdi. Bu arayış, gayretleri vüsatı daha dar olan bir filotilla oluşturmaya odaklayarak kampanyaya ivme kazandırmayı ve daha kısa vadede sonuç almayı hedefledi. Bu bağlamda, bir “Atatürk Filotillası” yaratma fikri ilk defa 15 Ağustos 1970 Cemiyet Başkanvekili Ertuğrul Akça tarafından ortaya atıldı. Filotilla, gösterilecek ilgi ve yapılacak yardım oranında uygun nitelikteki gemilerden oluşturulacaktı. Bu girişim, Türk Milleti’nin Deniz Kuvvetlerimize armağan edeceği “Atatürk Filotillası” olarak açıklandı⁶⁴ ve 27 Eylül 1970 günü yapılan bir açıklamayla kamuoyuna bildirildi.⁶⁵

Kampanyanın başlangıç tarihi olarak Preveze Deniz Zaferi’nin yıldönümü ve Deniz Kuvvetleri Günü olan 27 Eylül’ün seçilmesinin amacı, şan ve şeref yüklü tarih sayfasını anarken, yeni şan ve şeref getirecek bir deniz kuvveti oluşturma yönündeki ortak çabaları planlı ve programlı bir yönde yoğunlaştırmaktı. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’da bu yıldönümü münasebetiyle yayınladığı mesajda, “Ödevimiz önemli ve büyük bir donanmaya sahip olmaktır” diye

⁶³Celal Eyiceoğlu, “Kendi gemilerimizi tersanelerimizde inşa edeceğiz”, *Derya*, 32, Mayıs 1970, s. 5-8. Bu dönemde hizmete giren üç *İstanbul* sınıfı muhribe ilave olarak Almanya’dan üç *Kartal* sınıfı hücumbot (*Şahin*, *Pelikan*, *Albatros*), iki mayın karşı tedbirleri gemisi (*Seyhan*, *Selçuk*), bir denizaltı ana gemisi (*Donatan*), bir kurtarma gemisi (*Akın*) ve Türk tersanelerinde inşa edilen on adet avcı botu hizmete alınmıştır. Donanma Cemiyeti’nin inşa edilmekte olan iki refakat muhribine katkısı 14.513.706,32 liradır.

⁶⁴Fahir Engin, “Atatürk Filotillası”, *Derya*, 36, Eylül 1970, s. 3.

⁶⁵*Derya*, “Donanma Haftası ve Atatürk Filotillası”, 37, Ekim 1970, s. 3.

vurgulayarak Türk Donanma Cemiyeti'nin "*Atatürk Filotillası*" kurulması gayretine desteğini açıkladı. Deniz tabanındakiler dahil denizlerdeki menfaatlerimizi değerlendirmek ve korumak için deniz gücünün bütün unsurlarıyla geliştirilmesinin altını çizdi.⁶⁶

1970 yılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısına katılmak üzere New York'ta bulunan Cemiyet Başkanvekili Ertuğrul Akça 8 Ekim'de "*Amerika'nın Sesi*" radyosunda bir konuşma yaparak kampanyanın yurtdışı bölümünü Amerika'da başlattı.⁶⁷ Bu sırada heyetle birlikte olan Kıbrıs Türk lideri Rauf Denктаş Atatürk Filotillası kampanyasının manasını en iyi Kıbrıslı Türklerin anladığını, çünkü Yunan milletinin Makarios'a armağan ettiği hücumbotların Kıbrıs'ta etraflarında nöbet tuttuğunu vurguladı.⁶⁸ Daha sonra Akça, 14 Kasım 1970'te İstanbul'da bir basın toplantısı yaparak Atatürk Filotillası bağış kampanyası hakkında kamuoyuna bilgi verdi.⁶⁹ Açıkladığı görüşler, NATO ve diğer ülkelerin öngördüğü silahlanmanın dışında, milli öncelik ve ihtiyaçlar için oluşturulan bir programın niteliklerine vurgu yapıyordu. Adeta "*milli ve yerli ordu ve donanma*" geliştirmenin manifestosu olma özelliğini taşıyordu. Aslında, kampanya ismi ve teması ile "*milli silahlanma bilinci*" oluşturmaya odaklanıyordu.⁷⁰

1965 yılında başlatılan "*Millet Yapar*" kampanyasındaki şahlanıştan sonra duraksama evresine giren Donanma Cemiyeti tarafından kendisine verilen NATO silahlarının ötesinde "*hücum silahları*" olan Yunanistan'da silahlanmanın bütçe kaynaklarının dışında bağışlara dayanmakta olduğu, Yunan milletinin Kıbrıslı Rumlara hediye ettiği hücumbotların Kıbrıslı Türklere karşı kullanıldığı, Türk Deniz Kuvvetlerinin de savunma değil taarruz silahlarına ihtiyaç olduğuna işaret ediliyordu. Kampanyanın asıl amacının, başkalarının uygun görenek verdiği silahlar değil, kendi uygun göreceğimiz silahları almak olduğu, yarın silah alınan ülkelerin öncelikle kendi menfaatinin düşüneneği, kendi silahlarını istediği anda kullanamayan bir ülkenin sömürülmeye mahkûm

⁶⁶ Derya, "Sunay: 'Ödevimiz önemli ve büyük bir donanmaya malik olmaktadır.'", 37, Ekim 1970, s. 4.

⁶⁷ Derya, "Amerika'daki Türklere Atatürk Filotillası kampanyasına katılıyor.", 38, Kasım 1970, s. 5.

⁶⁸ Derya, "Amerika'da da Atatürk Filotillası için Bağış Kampanyası Başladı...", 39, Aralık 1970, s. 7.

⁶⁹ Derya, "Atatürk Filotillası Bağış Kampanyası Açıldı", 39, Aralık 1970, s. 6.

⁷⁰ Ertuğrul Akça, "Atatürk ve Millete İnanmak Meselesi," Derya, 40, Ocak 1971, s. 5.

olduğu ve ne kadar kuvvetli olursa olsun askeri anlaşmaların bir milleti yalnız başına bırakabileceğinin tarihi bir tecrübe ile sabit olduğu vurgulandı.⁷¹

Atatürk Filotillası kapsamında öncelikli olarak hangi gemi tipinin yaptırılması konusunda, kıyı ve boğaz savunmasında en etkili vasıta olan muhrip sınıfı gemiler ön plana çıktı. 2500-3500 tonluk *Fletcher* sınıfı muhriplerin harekât isterlerini karşılayacağı ve *Aydın* sınıfı olarak kategorize edileceği belirtilerek, Atatürk’ün çalıştığı ve çatıştığı yerlerden ilham alınarak “*Arıburnu, Anafarta, Amasya, Ankara*” isimleri tavsiye olundu. Müteakip aşamada önce denizaltı sonra hücumbot filotillasının güçlendirilmesi gaye edinildi. Bu bağlamda Cemiyet örgütünün ulusun geleneksel savaşçı özellik ve duyarlılığını canlı, hareketli bulundurmak yolunda olağanüstü çabalar harcamasının önemi ile kampanyanın mevcut elverişsiz şartlarda maddi sonucu ne olursa olsun moral ve manevi değerlerin gözden geçirilmesi olanağı sağlayacağını altı çizildi.⁷² Bu bağlamda, tersanelerde inşa edilmekte olan dört tane 2000 tonluk refakat muhribi ve 10 tane avcı botun kızaktan indirilmesi için gereken 165 milyon liranın yıllık 33 milyon lirasının Cemiyet tarafından karşılanması öngörülerek Atatürk Filotillalarının oluşturulması hedeflendi.⁷³

4 Mayıs 1971 tarihinde yapılan Beşinci Olağan Genel Kurul’da geçen dönemin “*Atatürk Filotillası*” yaratma fikrinin doğduğu yeni dönemin ise bu fikri hayata geçirme dönemi olduğu vurgulandı.⁷⁴ Aynı gün Cemiyetin yapım masraflarını üstlendi ve Atatürk Filotillası gemilerini de havuzlayacak olan 5000 tonluk Yüzer Havuz, kızağa kondu.⁷⁵ Daha sonra Türk gençliğine denizciliğin askeri ve sivil sahalarda sahip olduğu rolü ve yurt savunmasındaki önemini anlatmak maksadıyla, Millî Eğitim Bakanlığı ile mutabık kalınarak okullarda Türk Donanma Cemiyeti Gençlik Kolu kurulması girişimi somutlaştırıldı.⁷⁶ Bu dönemde, deniz gücünü geliştirme konusunda Cemiyetin en önemli katkısı TCG

⁷¹ “Atatürk Filotillası Bağış Kampanyası Açıldı.”, s. 6.

⁷² “Amerika’da da Atatürk Filotillası için Bağış Kampanyası Başladı...”, s. 7.

⁷³ Nihat Çapaner, “Atatürk Filotillası,” *Derya*, sayı 37 (Ekim 1970), s. 7.

⁷⁴ *Derya*, “Türk Donanma Cemiyeti”, 44, Mayıs 1971, s. 2.

⁷⁵ Nihat Çapaner, “Daha Güçlü Olmak İçin Gelecek Kuşaklara Bir Armağan,” *Derya*, 46, Temmuz 1971, s. 6. Cemiyetin bu havuzun inşaatına katkısı 5,5 milyon lirayı bulmuştur.

⁷⁶ *Derya*, “Okullarda Türk Donanma Cemiyeti Gençlik Kolu Kurulacak,” 45, Mayıs 1971, s. 7. Bahse konu yönetmelik Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde 25 Ocak 1971 tarihinde yayımlanmıştır.

Berk refakat gemisinin denize indirilmesi ile taçlandı.⁷⁷ Takiben Cemiyetin Atatürk Filotillası konusundaki çalışmalarını özetleyen bir yazıda, başlangıçta bu kampanyaya Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın verdiği desteğin altı çizilerek, bu kampanyanın "*Millet Yapar*" girişimine eşit ve daha kapsamlı bir gayret olmasının hedeflendiği vurgulanmaktaydı.⁷⁸

Donanma Cemiyetinin 5'inci Genel Kurulunda gündeme getirilen eleştiriler, Cemiyetin propaganda ve daha geniş vatandaş kitlelerine erişimde yetersiz kaldığı, gelir artırıcı bir faaliyete giremediği ve diğer yıllara oranla gelirlerde düşüş olduğu, *Derya* dergisinin daha geniş kitlelere erişiminin lüzumu, tüzük değişikliğinin parlamenterler gerekli ilgiyi göstermediği için iki yıl geciktiği, idarede yüksek rütbeli deniz subayları ile emeklilerinin yer alması ihtiyacı, bir deniz sanayi koordinasyon enstitüsü oluşturulması gibi başlıklarda yoğunlaştı. En keskin eleştiri ise, Mithat Özdeş tarafından Türk milleti indinde şerefli bir yeri olan "*Atatürk*" isminin bir filotillaya verilmesi konusunda oldu. Bu eleştirilere cevaben Cemiyet Başkan Vekili Ertuğrul Akça, yönetim olarak yurtiçi ve yurtdışı tanıtım faaliyetlerini artıracaklarını, yoğun parlamento çalışması yapılacağını, yönetimde bu dönem parti grubu temsilcilerinin yer alacağını belirtti. Alınan genel kurul kararlarından en önemlisi yönetime cemiyetten vakfa dönüşüm konusunda yetki verilmesi oldu.⁷⁹ Diğer bir deyişle, Atatürk Filotillası kampanyasında beklenen ivmenin sağlanamaması, cemiyetten vakfa dönüşüm sürecini hızlandırdı. Cemiyetin yayın organı olan *Derya* dergisinin 1971 Aralık ayı sayısının ön sözünde "*Atatürk Filotillası*" hedefine gelecek dönemde hedefe ulaşılmasının öngörüldüğü belirtildi.⁸⁰ Ardından 1972 Şubat sayısında da Cemiyetin amacının deniz varlığını çağın gereklerine uydurarak donanmayı güçlendirmek ve bu bağlamda Atatürk Filotillasını kurmak olduğu vurgulandı.⁸¹

⁷⁷ *Derya*, "Berk Denize İndirilirken", 47, Ağustos 1971, s. 4-7. Cemiyetin bu muhriplerin inşasına katkısı 14,5 milyon liraydı.

⁷⁸ Nihat Çapaner, "Kamuoyu Deniz ve Hava Gücünü Destekliyor," *Derya*, 47, Ağustos 1971, s. 8.

⁷⁹ *Derya*, "Türk Donanma Cemiyeti 5'inci Genel Kurulu Toplandı", 49, Ekim 1971, s. 4-11.

⁸⁰ Muammer Fındıklı, "Periskop: 1971 Yılına Uğurlarken" *Derya*, 51, Aralık 1971, s. 3.

⁸¹ Nihat Çapaner, "Deniz Varlığımızı Çağın İcaplarına Uyduracağız", *Derya*, 53, Şubat 1972, s. 17.

Kampanyaya ilişkin son ilanda 23 Nisan 1972 tarihinde yayınlandı ve “*Atatürk Filotillası*” girişimi sessizce sona ermiş oldu.⁸²

Bu dönemde gerek milli bütçeden satın alınan gerekse de Amerika tarafından hibe edilen gemilerin sayısının artmasının kampanyanın önem ve önceliğini perdelediği söylenebilir.⁸³ Özellikle Yunanlıların Fransa’dan aldığı güdümlü mermili hücumbotlara mukabil mevcut *Kartal* sınıfı hücumbotların Norveç’ten alınacak Penguin güdümlü mermileri ile teçhiz edileceği, ayrıca Almanya’ya ikisi Türkiye’de inşa edilmek üzere dört adet denizaltı sipariş edileceği, ilave olarak helikopter ve deniz karakol uçaklarının alınmasıyla bir deniz-hava gücünün teşkil edilmekte olduğu açık kaynaklarda yer aldı.⁸⁴

Donanma Cemiyeti’nin bağış kampanyalarının yoğunlaştığı dönemde Tabii Senatör Haydar Tunçkanat⁸⁵ kaleme aldığı makalede milletten toplanan bağışlarla kuvvet eksikliklerinin giderilemeyeceği fikrini savundu. Bu bağlamda, kolektif savunma kapsamında vaki bir Sovyet saldırısı karşısında NATO’nun Türkiye’nin eksikliklerini tamamlamasını beklemenin yanlış ve tehlikeli bir düşünce olduğunun altını çizdi. Sonuçta, bu konuda sorumluluğun hükümette olduğuna işaret ederek, Genelkurmay Başkanlığının çağa uygun “*üç silahlı kuvvetin müşterek bir planlama ve koordinasyon karar-gâhi*” haline getirilmesini ve yurt savunmasında her kuvvete düşen görev ve yükleneceği sorumluluğun ölçüsüyle orantılı olarak savunma bütçesinden pay ayrılmasını önerdi.⁸⁶

Bu yazıya cevaben, Donanma Cemiyeti adına Kemal Gülergin tarafından, Cemiyet’in millet ile devlet arasında bir bağ teşkil ettiğine, deniz kuvvetlerini güçlendirmek için bütün imkanlarını kullanan devlete bu alanda yardımcı

⁸² *Cumhuriyet*, “Türk Milleti, Atatürk Filotillası senin eserin olacak. Türk Donanma Cemiyetinin yardımına koş”, 23 Nisan 1972.

⁸³ Celal Eyiceoğlu, “Donanmamıza Ağustos Ayında 2 Muhrip, 3 Denizaltı ve 2 Tank Çıkarma Gemisi Katılacak”, *Derya*, 57, Haziran 1972, s. 3. Oramiral Celal Eyiceoğlu’nun görev yaptığı Ağustos 1968-Ağustos 1972 döneminde donanmaya üç *İstif*, dört *Tepe* ve bir *Berk* Sınıfı muhrip ile altı denizaltı, üç hücumbot, üç mayın tarama gemisi, üç tank çıkartma gemisinin katıldığı, vuruş ve duruş gücünde önemli bir atılımın yapıldığı devir oldu.

⁸⁴ *Derya*, “Türk Donanma Vakfı Kuruldu”, 54, Mart 1972, s. 4-8. Bu miktara Berk sınıfı refakat muhriplerinin ana makineleri için verilen 14.549.834,62 lira, Taşkızak’ta inşa edilen yüzer havuz için tahsis edilen 5.500.000 lira ile Hayri Baran tarafından bağışlanan 1.500.000 lira değerinde çıkarma gemisi dahildir.

⁸⁵ 1960 İhtilali Millî Birlik Komitesi Üyesi-Kurmay Albay.

⁸⁶ Haydar Tunçkanat, “Hava Kuvvetleri Vakfı ve Donanma Cemiyeti,” *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1971.

olmayı kendine vazife edindiğine, diğer yandan da milleti deniz ve denizcilik konusunda eğitmeyi de bir görev olarak yüklendiğine dikkat çekildi. 20'nci yüzyıl başındaki üç savaşta deniz sorunlarının anlaşılamamış olmasının can ve toprak kayıplarıyla ödendiği, ithalatının büyük bölümünün deniz yollarından yapılmakta olan Türkiye'nin denizci olması gerektiği, yurt savunmasını NATO içinde ele almanın ve buna göre kuvvet geliştirme ve silahlanmanın, milli olarak ihtiyaç duyulduğunda küçültücü sonuçlar doğurabileceğinin yakın zamanda görüldüğünün altı çizildi. Bu bağlamda milli kuvvetlerin tüm unsurlarıyla milli stratejinin gerçeklerine göre geliştirilmesi ihtiyacı vurgulandı. Bu bağlamda, Atatürk Filotillası kampanyasının küçümsenmesine karşılık, kampanyanın yurt dışındaki Türk vatandaşları tarafından desteklendiğine, cemiyetin devletin gayretlerine yardımcı olmaya çalıştığına, milletin katkıları için bir vasıta olduğuna işaret edildi. Son dönemde Yunanistan'ın NATO ihtiyacı dışında, özellikle güdümlü mermili platformlar ile denizde silahlanma gayretlerini artırdığını, kilisenin önderlik ettiği bu faaliyete Yunan iş adamları ve halkının büyük katkıda bulunduğu (20 Haziran itibarıyla yaklaşık 1,4 milyon dolar) ifade edildi. Cemiyetin de tarihten alınan dersler muvacehesinde devletin gayretlerine yardımcı olmak, deniz sorunları konusunda farkındalık yaratmak ve denizcilik bilincini yerleştirmek ve geliştirmek amacıyla olduğunu belirtildi.⁸⁷

Donanma Cemiyeti'nin 6 Şubat 1972 tarihinde toplanan Olağanüstü Genel Kurulu daha sistemli, daha yararlı bir kuruluşa varmak için kendini yenileme türünde olarak fesih işlemini kararlaştırdı ve Türk Donanma Vakfı'na dönüşüme olanak verdi. Cemiyet faaliyette bulunduğu beş yıl sekiz aylık süre içinde Deniz Kuvvetlerinin güçlendirilmesine maddi boyutu 21.549.842,62 liraya varan katkıda bulundu. Fesihle birlikte Cemiyetin tüm mal varlığı da Vakfa devredildi.⁸⁸ Vakıf kimliğinin, bağışların bir amaç doğrultusunda kullanımına teminat getirdiği, bağışçıların miktar konusunda sınırlandırılmaması ve bağış miktarının yasal harcamalar arasında gösterilmesi gibi avantajlar sağladığı, ayrıca vakıfların cemiyetlere nazaran gelirlerini serbestçe işletme veya iştirakler kurarak değerlendirme esnekliğine sahip olduğu vurgulandı. Cemiyetler

⁸⁷ Kemal Ülergin, "Hava Kuvvetleri Vakfı ve Türk Donanma Cemiyeti", *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1971, s. 2; "Bir Cevap", *Derya*, Ocak 1971, s. 3.

⁸⁸ Kemal Ülergin, "Türk Donanma Cemiyeti'nden Türk Donanma Vakfına", *Derya*, 72, Eylül 1973, s. 12-14. Donanma Cemiyetinin devredilen maddi mal varlığı 11.565.175 liradır.

kanununun kısıtlayıcı hükümlerinden kurtulan vakfın donanmayı güçlendirirken yurtiçi gemi inşa sanayinin ve ekonominin gelişimine katkı sağlayacağına işaret edildi.⁸⁹ Vakıf yeniden örgütlenme çalışmaları yaparken, Kıbrıs’ta da Donanma Vakfı şubesi kurularak Deniz Kuvvetlerine *Bayraktar* adlı bir çıkarma gemisi armağan etme hedefiyle faaliyete geçti. Tarih tekerrür ediyor, Kıbrıs Türk Halkı Osmanlı Donanma Cemiyeti’ne yardım yaparak gösterdiği kadirşinaslığı, Türk Donanma Cemiyeti/Vakfı için de gösteriyordu.⁹⁰

Gölcük Tersanesinde 3 Mayıs 1972 günü düzenlenen ve iki denizaltı (*Oruçreis, Uluç Ali Reis*) ile iki lojistik destek gemisinin (*Ülkü, Kanarya*) donanmaya katıldığı törende Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu tarafından yakın dönemde envantere iki muhrip (*Tınaztepe, Zafer*), üç denizaltı (*Cerbe, Dumlupınar, Preveze*) ve iki tank çıkarma gemisi (*Sancaktar, Bayraktar*) katılacağı, ayrıca Almanya’da iki denizaltının kızığa konacağı ve hücumbotların güdümlü mermi ile teçhizine başlanacağı açıklandı.⁹¹ Ancak bu dönemde özellikle Amerika’dan *İstif* ve *Tepe* sınıfı muhriplerin alınması, deniz aşırı kuvvet intikal yeteneğini geliştirmekle birlikte, *Berk* sınıfı refakat muhribi inşasıyla başlayan milli savaş gemisi yapım hamlesini sekteye uğrattı.⁹² Yurtiçinde hücumbot inşasının gündemde olduğu bu dönemde, Deniz Kuvvetlerine yurtdışından gemi ve ilgili

⁸⁹ *Derya*, "Türk Donanma Vakfı Örgütü Kuruluyor", 67, Nisan 1972, s. 4.

⁹⁰ *Derya*, "Türk Donanma Vakfı Kıbrıs'ta da Kuruluyor", 67, Nisan 1972, s. 4; Muammer Fındıklı, "Umutlu Gelecek", *Derya*, Nisan 1972, s. 3.; "Türk Donanma Vakfı Kıbrıs Şubesi Alacağı Gemiyeye *Bayraktar* İsmi Verecek", *Derya*, 69, Haziran 1972, s. 14. Oramiral Celal Eyiceoğlu, Vakfın Kıbrıs şubesinin katkısı ile alınacak geminin Kıbrıs Türk'ünün şanı ve direniş azmi ile orantılı olacağını belirtmiştir. Kıbrıs Türklerinin arzularına uyularak Almanya'dan transfer edilen Amerikan yapımı tank çıkarma gemisine *TCG Bayraktar*, kardeşine *TCG Sancaktar* adı verilmiştir. Bu iki tank çıkarma gemisi 9 Mart 1973'te donanmaya katılmış ve Kıbrıs Barış Harekâtında önemli görevler almıştır. Y. Necdet Çelik, ed., *Cumhuriyet Donanması 1923-2005*, 2. Baskı, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2005, s. 121.

Kıbrıs'ta Osmanlı Donanma Cemiyetinin faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Musa Çadırcı, "I. Dünya Savaşı Öncesinde Kıbrıs Türk Halkının Donanma Cemiyetine Yardımlarına İlişkin Bilgi ve Belgeler", III. *Güzelyurt Tarih Buluşması Sempozyumu*, ed. Mehmet Demiryürek ve Mesut Erşan, Lefke Avrupa Üniversitesi Yayınları, Lefkoşe, 2005, s. 19-35.; s. 123.

⁹¹ Eyiceoğlu, "Donanmamıza Ağustos Ayında 2 Muhrip, 3 Denizaltı ve 2 Tank Çıkarma Gemisi Katılacak." Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gemilerin büyük çoğunluğu bu dönemde envantere kazandırılmıştır. *Derya* dergisinde bu dönem deniz kuvvetlerinin güçlenmesi açısından "*Altın devir*" olarak nitelenmiştir. Seyfettin Orhan Çağdaş, "Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu'nun yarattığı 'Altın Devir' Unutulmayacaktır", *Derya*, 48, Eylül 1971, s. 3.

⁹² Gürdeniz, *Hedefteki Donanma*, s. 137.

sistem, silah ve malzeme satın alınması için yıllık 100 milyon TL'yi geçmemek üzere 500 milyon TL'ye kadar harcama yapma yetkisi veren bir kanunun çıkarılması milli savaş gemisi inşasının önünü açan bir girişimdi.⁹³ Ki, bu dönemde hükümetler seviyesinde biri Fransa'da üçü yurtdışında inşa edilecek şekilde güdümlü mermili hücumbot yapımı projesi görüşmeleri de yapılyordu.⁹⁴ Yunanistan'ın silahlanma gayretleri çerçevesinde Türkiye'de de öz kaynaklara dayanılarak gerçekçi bir planlama ile "yerli savaş sanayi" kurulması basında seslendirilen konulardan birisiydi.⁹⁵

Türk Donanma Vakfı örgütlenmesine koşut olarak "daha güçlü bir donanma" sloganıyla "Dev bir Deniz Gücü" kurma çabaları bağış kampanyasına ivme kazandırdı. Bu bağlamdaki ilk önemli etkinlik ise 1 Temmuz 1972'de açılışı yapılan ve ülkenin önde gelen sanayi kurum ve kuruluşlarının iştirak ettiği İstanbul Sanayi Sergisi oldu.⁹⁶ Bu etkinlikler, Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı tarafından 1993 yılından sonra iki yılda bir düzenlenmekte olan ve Avrasya bölgesindeki en büyük savunma ve havacılık etkinliği olarak nitelenen Uluslararası Savunma Sanayi Fuarı'nın (IDEF) öncüsü oldu.

⁹³ *Resmî Gazete*, "Deniz Kuvvetlerine yabancı memleketlerden harb gemileri, harb gemisi cihaz ve silâhlar ve harb gemisi inşa malzemesi satın alınmasına dair Kanun (1417: 23.6.1971)", 13881, 30 Haziran 1971.

⁹⁴ "Deniz Kuvvetleri Deniz Havacılığı Yönünden de Güçlendiriliyor," *Derya*, 53, Şubat 1972. Yunanistan ilk güdümlü mermili hücumbotunu Ocak 1971'de teslim almıştı. Başbakan Nihat Erim, Fransa ziyaretinde hücumbot projesini Fransız yetkililerle görüştü. Bu hücumbotlarda Exocet güdümlü mermisinin yanı sıra 10 kilometre menzilli Roland uçaksavar silahlarının da olması öngörölüyordu. Anlaşma sağlanamayınca mevcut *Kartal* sınıfı hücumbotlar Norveç'ten alınan Penguin güdümlü mermileri ile teçhiz edildi. Yeni güdümlü mermili hücumbot projesi daha sonra Almanya ile ortak olarak yürütüldü. "Oramiral Celal Eyceoğlu'nun Demeci," *Derya*, 57, Haziran 1972, s. 12.

⁹⁵ Abdi İpekçi, "Yerli Savaş Sanayi", *Milliyet*, 1 Şubat 1972.

⁹⁶ "Türk Donanma Vakfının Giriştiği Dev bir Deniz Gücü Kurmak Çabaları Aralıksız Devam Ediyor"; "Türk Donanma Vakfı 1972 İstanbul Sanayi Sergisi 1 Temmuz'da Açılacak", *Derya*, sayı 58 (Temmuz 1972), s. 8. Türk deniz gücünün oluşmasında ve deniz sevgisinin yurt çapında yayılmasında bu sergi ve fuarlar çok faydalı olmuştur. Bu sergilerdeki amaç Türk sanayini halka ve yabancıya tanıtmak, temin edilen gelirle donanma geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. İlki 15 Temmuz 1967'de düzenlenen bu etkinlikler sonraki yıllarda da tekrarlanmıştır. Hüseyin Yıldırım, *Türk Donanma Cemiyeti (Vakfı) Türk Deniz Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı ve Derya Dergisi Dizini*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargâh Basımevi, Ankara, 1997, s. 44.

Bu dönemde, Emekli Korgeneral Faruk Güventürk bir makalesinde silahlı kuvvetlerin güçlendirilmesinde vakıfların rolünü irdeleyerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tümünün güçlendirilmesini amaçlayan ve kaynakların Genelkurmay Başkanlığı tarafından idare edildiği bir vakıf kurulmasını teklif etti.⁹⁷ Bu makaleye cevaben *Derya* dergisinde Donanma Cemiyeti ve Vakfının donanmasızlık nedeniyle yaşanan kayıpları gidermek amacıyla tabandan gelen bir gayretle kurulduğu, Türk denizciliğinin milli yaşantımız üzerindeki önemli etkisini millete anlatmak ve milleti denizlere yöneltmek gibi kapsamlı bir hedef için örgütlendiği vurgulanarak, müşterek bir vakıf kurulsa dahi Donanma Vakfının varlığının idamesi ve güçlendirilmesi gerektiğine işaret edildi.⁹⁸ Ayrıca, Donanma Cemiyeti ve Vakfın topladığı bağışlar toplam varlığı bakımından kayda değer bir yekûn tutmamakla birlikte yabancı tersanelere muhtaç olmaksızın yurtiçi tersanelerde savaş gemileri yapabileme olanağına kavuşulmasına katkıda bulunduğu, en önemlisi yurt çapında örgütü ile milli denizcilik bilincinin oluşturulmasında etkin bir rol aldığı altı çizildi.⁹⁹

Oramiral Kemal Kayacan döneminde de Amerika ve NATO ülkelerinden gemi alımı ile askeri tersanelerde gemi yapımı faaliyetlerine devam edildi.¹⁰⁰ Cumhuriyetin 50’nci Kuruluş yıldönümünün kutladığı 1973 yılında aynı zamanda Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesinin Kuruluşunun 200’üncü yıldönümü uluslararası katılımlı bir faaliyet programıyla 1-7 Ağustos tarihlerinde “*Deniz Harp Okulu Haftası*” olarak kutlandı. Türk Donanma Vakfı da vakfiye senedine uygun olarak kutlama etkinliklerine kaynak desteği yaptı.¹⁰¹ Bu kapsamda, Federal Almanya’nın Lürssen Werft firmasıyla biri Almanya’da üçü Türkiye’de inşa edilecek güdümlü mermili hücum botların anlaşması 2 Ağustos 1973 günü Kuzey Deniz Saha Komutanlığı’nda imzalandı. Oramiral Kayacan bu

⁹⁷Faruk Güventürk, “Silahlı Kuvvetler ve Vakıflar”, *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1972, s. 2.

⁹⁸Kemal Ülgerin, “Silahlı Kuvvetler ve Vakıflar”, *Derya*, 58, Temmuz 1972, s. 12-13.

⁹⁹Ülgerin, “Türk Donanma Cemiyeti’nden Türk Donanma Vakfına.”

¹⁰⁰Çelik, *Cumhuriyet Donanması 1923-2005*. Oramiral Kemal Kayacan’ın Kuvvet Komutanı olduğu dönemde donanmada beş muhrip (*Kocatepe, Adatepe, Zafer, M. F. Çakmak, Gayret*), dört denizaltı (*Preveze, Muratreis, Çanakkale, II. İnönü*), iki karakol gemisi (*Yıldırım, Bora*), üç tank çıkarma gemisi (*Sancaktar, Bayraktar, G Serdar*), beş çıkarma gemisi (Ç-113, Ç-114, Ç-115, Ç-116, Ç-117) ve üç yardımcı gemi (*Şarköy, Gazal ve M. Naşit Öngören*) hizmete girmiştir. Bu gemiler Kıbrıs Barış Harekati’nda da aktif görev almıştır.

¹⁰¹ *Derya*, “Deniz Harp Okulu ve Lisesinin 200. Kuruluş Yıldönümü Kutlanacak” 64, Ocak 1973, s. 8.

olayı aynı gün öğleden sonra yapılan törende katılımcılar ve basınla paylaştı.¹⁰² 31 Ekim 1973 günü Taşkızak tersanesinde yapılan törende, adı açık olarak zikredilmemekle birlikte ortak olarak yapılacak bu hücumbotlardan ilkinin omurgası kızığa kondu. Amiral Kayacan bu törende, muhtelif vesilelerle yaptığı konuşmalarda olduğu gibi Türk Deniz Kuvvetlerinin deniz gücü olarak harp bahriyesini ticaret bahriyesi ile birlikte görmekte ve çalışmalarında ticaret bahriyesine büyük yer vermekte olduğunu vurguladı.¹⁰³

Türk Donanma Cemiyeti ve Vakfı, kurulduğu günden bu yana ardılları gibi denizcilik ve deniz gücünü sivil ve askeri boyutlarıyla bütüncül olarak ele aldı. Bu kapsamda deniz ticaretinin önemini her ortamda vurguladı, Deniz Ticaret Bakanlığının kurulmasının önceliğine işaret etti. Emekli Oramiral ve Büyükelçi Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilmesi sonrasında denizcilik konusunda devlet kademelerinde farkındalık ve çalışmalar yeni bir boyut kazandı.¹⁰⁴ Özellikle denizcilik camiasının beklentileri de bu yöndeydi.¹⁰⁵ Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı önce dönemin Ulaştırma Bakanı Ferda Güley'den Deniz Müsteşarlığı kurulması yönündeki çalışmalar konusunda bilgi aldı. Gündemde denizcilik alanında koordinasyon sağlanması ve Denizcilik Okulunun daha modern hale getirilmesi vardı.¹⁰⁶ Ardından deniz gücünün gösterdiği gelişmeler çerçevesinde Türkiye çapında deniz ticaret meseleleriyle iştgal etmek üzere Ulaştırma Bakanlığında bir Müsteşar Deniz Yardımcılığı kuruldu.¹⁰⁷

Yine bu dönemde, kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılımı ile Başbakan Bülent Ecevit'in başkanlığında toplanan Yüksek Planlama Kurulu "*deniz*

¹⁰² Seyfettin Orhan Çağdaş, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin 200. Kuruluş Yıldönümü Şerefli Mazisine Yakışır bir Şekilde Kutlandı", *Derya*, 71, Ağustos 1973, s. 8.

¹⁰³ Seyfettin Orhan Çağdaş, "Cumhuriyetimizin 50. Yıldönümüne Deniz Kuvvetlerimiz Armağanı," *Derya*, 74, Kasım 1973, s. 4-5.

¹⁰⁴ Seyfettin Orhan Çağdaş, "Devletin Gemisi Amiral Korutürk'ün Komutasında", *Derya*, 68, Mayıs 1973, s. 3-6. Bu dönemde, Vakfın "Hedef: Dev bir Deniz Gücü" sloganıyla başlatılan kampanyasının tanıtım broşüründe Korutürk'ün "Türkiye Cumhuriyeti'nin hedefi; bir açık deniz devleti olmaktır" sözü yer almaktadır.

¹⁰⁵ Fevzi Başkentli, "Denizci Cumhurbaşkanı," *Derya*, 70, Temmuz 1973, s. 4. Yazılarda, Denizci Cumhurbaşkanı ile Türk denizciliğinin esaslı ve bilen bir hamiye kavuşacağı ve Deniz Bakanlığının kurulacağı ifade ediliyordu.

¹⁰⁶ *Derya*, "Denizcilik Müsteşarlığı Kuruluyor," 80, Mayıs 1974, s. 7.

¹⁰⁷ *Derya*, "Ulaştırma Bakanlığında Müsteşar Deniz Yardımcılığı Kuruldu", 61, Ekim 1972, s.11.

ulaştırmacılığının ve deniz kuvvetlerinin geliştirilmesi” konusunu ele aldı. Bu toplantıda, Oramiral Kayacan önemli tespit ve tekliflerde bulundu. Bu bağlamda, denizcilik alanında yetki ve sorumluluklar yedi bakanlık ve 12 genel müdürlük arasında dağıldığı için organizasyon eksikliği olduğunu ve denizcilik sorunlarının halli için Deniz Ticaret Bakanlığı kurulması gerektiğini, mevcut beyin ve iş gücü ile yüzde 65 oranında milli gemi yapmak için tersanelerin tam kapasite ile çalışmasının yeterli olacağına işaret ederek Yüksek Denizcilik Okulu’nun fakülte haline getirilmesinin gerektiğini vurguladı.¹⁰⁸ Müteakiben Deniz Ticaret Bakanlığı teşkili konusunda karar verildiğine yönelik haber basında yer aldı, ama gerçekleşmedi.¹⁰⁹

Oramiral Kayacan emekli olmadan önce 20 Ağustos 1974’te Taşkızak tersanesinde *Girne* karakol gemisinin ve *J-31* jandarma botunun denize indirilme ve *Magosa* güdümlü mermi hücumbotunun omurgasının kızığa konulma törenine iştirak etti. Konuşmasında *Girne* gemisinin Donanma Vakfının Deniz Kuvvetlerine bir katkısı olduğunu belirtti.¹¹⁰

2.3.Yeni bir Yavuz İstiyoruz

Bu dönemin en önemli olaylarından birisi 1957’de hizmet dışına çıkarılan ve sökümlü için Makine Kimya Endüstrisi Kurumuna satılan *Yavuz* muharebe kruvazörü için 7 Haziran 1973 tarihinde Gölcük’te düzenlenen uğurlama töreniydi.¹¹¹ Bu törene Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan’ın gönderdiği mesajdaki “...seni uğurlarken duyduğumuz teessürün tek tesellisi, senin adına layık bir gemiye en kısa zamanda sahip olma ümididir” ifadesi özel bir anlam içeriyordu.¹¹² *Derya* dergisinin Temmuz 1973 sayısı da *Yavuz*’un ayrılış töreni ve *Yavuz*’la ilgili hatıralara ayrılmıştı.

¹⁰⁸ *Derya*, “Deniz Gücümüzü Artırmak için Toplantı Yapıldı”, 82, Temmuz 1974, s. 25.

¹⁰⁹ Ulvi Yenal, “Denizciliğimiz ve Deniz Ticaret Bakanlığı,” *Derya*, 86, Kasım 1974, s. 4-5. Oramiral Kayacan’ın emekli olduktan sonra Deniz Ticaret Bakanı olarak atanacağı basından yer almıştır. “Deniz Ticaret Bakanlığı Kurulacak,” *Milliyet*, 24 Ağustos 1974.

¹¹⁰ Seyfettin Orhan Çağdaş, “Ağustos Ayının Hareketli ve Önemli Olayları,” *Derya*, September 1974, 3-4. 1977’te tamamlanan TCG *Girne* 2000 yılına kadar hizmette kalmıştır. Ancak *Magosa* isimli bir hücumbot bahriye envanterine kazandırılmamıştır.

¹¹¹İ. Özdem Koçer, *Şanlı Yavuz*, Deniz Basımevi, İstanbul, 2008, s. 85-119.

¹¹² *Derya*, “Yavuz’un Donanmadan Ayrılış Törenine Oramiral Kemal Kayacan’ın Gönderdiği Mesaj”, 69, Haziran 1973, s. 5.

Kıbrıs Barış Harekatı'nın ilk safhasında *Kocatepe* muhribinin dost ateşiyle kaybının ardından dönemin en yüksek tirajlı iki gazetesi, deniz ve hava kuvvetlerini güçlendirmeyi hedefleyen kampanyalar başlattı. Bu girişimler, Donanma ve Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakıflarına bağış yapılmasını hedefliyordu. Milliyet gazetesinin "*Ordu-Millet Elele*"¹¹³ sloganı ulusal birlik ve dayanışma temasına dayanırken, Hürriyet gazetesinin "*Yeni bir Yavuz İstiyoruz*" sloganı Türk deniz gücünün simgesi olan "*Yavuz*"un yenisinin alınması mesajını taşıyordu.¹¹⁴ *Hürriyet* gazetesi, bir gün sonra 26 Temmuz 1974 tarihinde "*Neden Yavuz?*" başlığı ile kampanyanın kapsamını ve gerekçesini tafsilatlı olarak açıklıyordu.¹¹⁵ Ayrıca, *Yeni Yavuz*'un vurucu gücü ile Türk milletinin moralini yükselteceği, birlik ve beraberlik azminin ebedi sembolü olacağı, harekatta yitirilen *Kocatepe* muhribinin yerine şanlı donanmaya, kahraman denizcilere ve aziz vatana anlamı çok büyük bir armağan olacağı, Türk milletinin eğer isterse neler yapabileceğini bir kez daha ortaya koyacağı kampanyanın başlatılma sebepleri arasında sıralanıyordu. *Yeni bir Yavuz* ve *Kocatepe*'yi donanmamıza katmak üzere başlatılan kampanyaya bütün yurttta yoğun bir ilgi oldu, bütün Türk milleti daha güçlü bir donanma sağlamak üzere şahlandı.¹¹⁶ Sonrasında, gazeteci Yılmaz Çetiner'de yeni *Yavuz* alma fikri ile yapılan çalışmaları, kampanya öncesinde Amerika nezdinde yapılan girişimleri de içerecek şekilde özetledi.¹¹⁷

Bu kampanya ile ilgili olarak ayrıntılar daha sonra hatıratlara yansdı. Oramiral Kayacan, Amerikan Deniz Kuvvetleri ile görüşerek bir *Yavuz*'un yerine ikame edilecek bir kruvazör alımı girişimlerinden olumlu sonuç alınca, bunu hükümet kanadına aktarmış ve Başbakan Ecevit ile Milli Savunma ve Dışışleri Bakanlarının desteğini sağladı. Ancak, Oramiral Kayacan'ın bu girişimin finansmanı için *Hürriyet* gazetesi nezdinde yaptığı başlatma gayreti dönemin dinamikleri nedeniyle karşılıklı bulmadı.¹¹⁸ Aslında, "*Yeni bir Yavuz İstiyoruz*"

¹¹³ *Milliyet*, "Ordu-Millet Elele", 24 Temmuz 1974.

¹¹⁴ *Hürriyet*, "Yeni Bir Yavuz İstiyoruz", 25 Temmuz 1974.

¹¹⁵ *Hürriyet*, "Neden Yavuz?" 26 Temmuz 1974.

¹¹⁶ Seyfettin Orhan Çağdaş, "Bütün Türk Ulusu Daha Güçlü Bir Donanma Sağlamak Üzere şahlandı," *Derya*, 83, Ağustos 1974, s. 8-10.

¹¹⁷ Yılmaz Çetiner, "Yıllar Var ki YAVUZ'un Özlemi İçindeyiz", *Derya*, 83, Ağustos 1974, s. 4.

¹¹⁸ Çetiner, *Nefes Nefese Bir Ömür*, s. 45.

kampanyası desteğiyle kruvazör transferi Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde planlanıyordu. Süreç devletin üst düzeyinde ele alındığında, Genelkurmay Başkanlığından gerekli desteği görmediğinden ve dönemin Cumhurbaşkanı Korutürk’ün yüksek bakım ve idame maliyetleri nedeniyle uygun mütalaa etmemesi nedeniyle kruvazör transferi gerçekleşmedi.¹¹⁹

Türk kamuoyunda büyük yankı uyandıran bu kampanyada *Hürriyet* gazetesince 50 milyon lira toplanması hedeflendi. Girişim, yurt içinden ve dışından iş adamları, şirketler, esnaf ve işçiler başta olmak üzere her kesimden destek gördü, bağış toplamak için müzik şölenleri düzenlendi. Hedefe ulaşıldığında bağışçılara, anı madalyalarının ve beratlarının sunulduğu bu kampanyada Türkiye’ye uygulanan silah ambargoları nedeniyle yeni bir *Yavuz* getiremedi. Toplanan bağışlar, bugünkü Türk Savunma Sanayisinin başlangıcı olan girişimlerde kullanıldı.

2.4.Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfının Kurulması ve Sonrası

16 Ekim 1981 tarihinde Türk Donanma Vakfının adı diğer vakıflarla uyum sağlamak amacıyla “*Türk Deniz Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*” olarak değiştirildi. Daha sonra, Türk Silahlı Kuvvetlerinin güçlendirilmesi, ihtiyaç duyulan silah, araç ve gereçleri yurt içinde üretecek seviyede bir savunma sanayi kurularak dışa bağımlılığın asgariye indirilmesi maksadıyla 17 Haziran 1987 tarihinde 3388 sayılı yasa ile tüm kuvvet vakıfları birleştirilerek “*Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*” kuruldu, 26 Eylül 1987 tarihinde faaliyete başladı. Deniz Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı’nın 15 Eylül 1987 günü icra edilen 3’üncü Olağanüstü Genel Kurulu’nda delegeler vakıflarının birleştirmesine karşı çıkarak yasanın Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesini beklediklerini

¹¹⁹ Ercüment Yavuzalp, *Liderlerimiz ve Dış Politika*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 202-204; Erol Mütercimler, *Satılık Ada Kıbrıs: Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1990.

ifade ederken, kapanırsa dahi mutlaka “Donanma Cemiyeti” adı altında bir derneğin kurulmasını istedi.¹²⁰

İlave olarak, Oramiral Kemal Kayacan’ın emekli olduktan sonra en büyük amacı olan ve denizciliğin her dalında çalışanların bir topluluk olarak birleşmesini sağlayacak “Türk Denizcilik Vakfı” kurma girişimini tarihe not düşmek gerekir. Türkiye’nin denizcilik ile ilgili sorunlarını bilen ve denizciliği bir yaşam biçim olarak gören Oramiral Kayacan devletin çeşitli kademelerine ve birçok tanınmış kişiye mektup göndererek vakıf kurma girişimini ilettili. Denizcilik Bakanlığı kurulması konusunda gayret gösterdi. Ancak, akim kalan bu çaba tarihin tozlu sayfalarında yerini aldı.¹²¹

Son olarak, denizcilik camiasında bir uhde olan bir denizcilik vakfı kurma arzusu 18 Kasım 2021 tarihinde “üçüncü kez” sabık öncüllerinden daha geniş bir perspektifle ve de hem ticari hem de askeri bahriye eğitiminin neşet ettiği Heybeliada’da bu iki denizcilik camiasına kucaklayan bir isim ve ülkü etrafında “Hamit Naci Mavi Vatan Vakfı” olarak hayat buldu ve meşaleyi devraldı.¹²²

SONUÇ

Osmanlı Devleti ve ardılı Türkiye Cumhuriyeti’nde kurulan donanma/denizcilik cemiyet ve vakıfları bir sivil toplum örgütlenmesi kimliğiyle devlet ve halkın desteğini de alarak denizcilik gücünün ve deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesine büyük katkı sağladı. Geçmişte donanmasızlıktan kaynaklanan toprak kayıplarının hafızalarda yarattığı travma, yakın dönemde Kıbrıs sorununa müdahalede mevcut harp silah ve araçlarının yetersizliği ve kaynak ülkelerin dikte ettiği kullanım kısıtlamaları nedeniyle tekrar ortaya çıktı. “Başkasının Vermediğini Millet Yapar” şiarıyla yola çıkan Türk Donanma Cemiyeti, olağan

¹²⁰ Ömer Güner, “Askeri Vakıfların Kaderi Bugün Belli Oluyor: ‘Donanma Cemiyeti’ Kurulsun”, *Cumhuriyet*, 15 Eylül 1987, s. 9. Yasanın iptali Sosyal Demokrat Halkçı Parti tarafından Anayasa Mahkemesine taşınmış, ancak olumlu sonuç alınamamıştır.

¹²¹ Erol Mütercimler ve Ömer Çekmecegil, “1915’ten 1992’ye Oramiral Kemal Kayacan”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki*, Temmuz 1993.

¹²² Cem Gürdeniz, “Heybeliada’dan Doğan Mavi Vatan Meşalesi”, *Yeni Deniz Mecmuası*, 23, 2021, s. 7.

bağış toplama faaliyetlerinin yanısıra “*Ayda Bir Lira*”, “*Atatürk Filotillası*”, “*Dev Bir Deniz Gücü*”, “*Yeni Bir Yavuz İstiyoruz*” ve “*Ordu-Millet Elele*” gibi isimli bağış kampanyalarını basın ve kamuoyunun desteğiyle yürüttü. Başlangıçta koyulan hedeflere tam olarak ulaşamamakla beraber Donanma Cemiyeti/Vakfı millet ve devlet güç birliği yaparak silahlı kuvvetlerin deniz aşırı harekât yapacak yeteneğe erişmesine önemli katkı sağladı. Ki, 1974 yılında başarıyla gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Donanma Cemiyeti/Vakfı’nın katkısıyla yapılan çıkarma gemi ve araçları ile *TCG Berk* amfibi harekatta önemli görevler üstlendi.

Cemiyet ve vakfın kurulması ve sonrasındaki kampanyalarda “*donanmanın basındaki hatırlı dostlarının*”¹²³ kamuoyu farkındalığı yaratılmasında desteği çok önemlidir. Cemiyet, görevdeki ve emekli bahriyeliler ile eşgüdüm içinde donanma güçlendirme faaliyetlerinin lokomotifleri oldu. Cemiyetlerin faaliyet alanı sadece askeri alanda kalmadı, sivil denizciliğin geliştirilmesi de daima sorumluluk dahilinde bulundu. Ana gaye, toplumda denizcilik bilincinin artırılması oldu. Cemiyet yurt çapındaki örgütlenmesiyle, hatta yurtdışına da erişerek sosyal, kültürel, eğitim ve sportif alanda bu gayeye yönelik etkinliklerde bulundu. Sonradan vakıf haline dönüşen Donanma Cemiyetinin etkinliği, diğer kuvvet vakıflarının kurulması sürecini de tetikleyerek nihayetinde müşterek bir çatı altında faaliyet gösteren Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı’nın kurulmasına vesile oldu. Bu vakıfların kaynakları ile bugün Türk Savunma Sanayisinin belkemiğini teşkil eden şirketler kuruldu. Ayrıca, Donanma Cemiyeti’nin başlattığı sanayi fuarlarının Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarının yurtiçi sanayi kuruluşları tarafından karşılanmasına yönelik sanayi

¹²³Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin kurulmasında *Tanin* ve *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinin önemli destek ve katkısı olmuştur. Gazeteci Abidin Daver, Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin dergisi *Donanma*’da yazılar yazmış, sonrasında donanmanın ve denizciliğin güçlendirilmesinin basında ve siyasetteki bayraktarı olmuş, Türk Denizcilik Cemiyeti’nin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Murat Yümlü, “Yarım Asra Ulaşan Basın Emeği Işığında Gazeteci Abidin Daver,” *Türkiyat Mecmuası* 29/1, 2019. Benzer şekilde, gazeteci Burhan Felek hem Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin dergisinde yazarlık yapmış hem de Türk Donanma Cemiyeti’nin kurucu üyeleri arasından yer almıştır. Türk Donanma Cemiyeti’nin kurulmasına giden süreçte *Cumhuriyet* gazetesi ve “*Millet Yapar*” kampanyasının ateşleyicisi Yılmaz Çetiner’in rolü çok önemlidir. Aynı zamanda “*Yeni Yavuz İstiyoruz*” kampanyasında da sorumluluk almıştır.

sergilerinin, silahlı kuvvetler ve sanayi arasındaki etkileşimi artırdığı gibi bugün uluslararası olarak düzenlenen sanayi fuarlarının öncülü oldu.

Sonuçta, bugün silahlı kuvvetlerin güçlendirilmesi ve savunma sanayinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler müşterek bir vakıf çatısı altında yürütölmektedir. Ancak, donanma cemiyetlerinin temel misyonu sayılan ve askeri ve sivil boyutlarıyla güçlü bir denizcilik gücünün esası olan denizcilik bilincinin pekiştirilmesi, denizciliğinin yaygınlaştırılması ve sevdirilmesi konusu örgütlü olarak yeterince sahiplenilmedi. Bu nedenle, Donanma Cemiyetinin bir sivil toplum girişimi olarak tekrar ihya edilmesine dün olduğu gibi bugün de ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

Arşivler

Yabancı Arşivler

National Archives Registration Agency (NARA). "Presentation of the FY 1954 MDAP", 400 MDAP, 334/250/7, 1954.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivleri

DABCA, 030.18.1.1/80.525.8, 28 Kasım 1923.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). Zabıt Ceridesi, Devre (D) II, Cilt (C) 17, İçtima Senesi (İ) II, Doksan dördüncü İçtima, 5 Nisan 1341, Ankara 1925,

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c017/tbmm02017094.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2022.

_____. "Zabıt Ceridesi D. II, C. 20, İç. III/23, 12.12.1341" Ankara, 1925, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c020/tbmm02020023.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2022.

_____. "Zabıt Ceridesi D. II, C. 7, İç. I/2, 3 Mart 1340" Ankara, 1924, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c007/tbmm02007002.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2022.

_____. "Zabıt Ceridesi D. II C. 2 İç. 1/17 12 Eylül 1339/1923" Ankara, 1923,

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c002/tbmm02002017.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2022.

Resmî Gazete

Resmî Gazete, “İcra Vekilleri Heyeti Karar Sayısı 4/1896, Karar Tarihi: 5 Aralık 1953”, sayı 8605, 12 Ocak 1954, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8605.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2022.

Resmî Gazete, “Deniz Kuvvetlerine yabancı memleketlerden harb gemileri, harb gemisi cihaz ve silâhlar ve harb gemisi inşa malzemesi satın alınmasına dair Kanun (Sayı: 1417, Kabul Tarihi: 23.6.1971)”, sayı 13881, 30 Haziran 1971. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13881.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2022.

Basılı Kitaplar

- Büyüktuğrul, A. (1984). *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması, C. IV*, Deniz Basımevi, İstanbul.
- Çadırcı, M. (2005). “I Dünya Savaşı Öncesinde Kıbrıs Türk Halkının Donanma Cemiyetine Yardımlarına İlişkin Bilgi ve Belgeler.”, *III. Güzelyurt Tarih Buluşması Sempozyumu*, ed. Demiryürek, M. ve Erşan, M. Lefke Avrupa Üniversitesi Yayınları, Lefkoşe, s. 19–35.
- Çağın, R. (2018). *Göksu’dan Heybeli’ye anılar*, Sarıyıldız, İstanbul.
- Çetiner, Y. (2006). *Nefes Nefese Bir Ömür*, Epsilon, İstanbul.
- Çelik, Y. N. (2005). *Cumhuriyet Donanması 1923-2005*, 2. Baskı, Deniz Basımevi, İstanbul.
- Çoker, F. (1994). *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargâh Basımevi, Ankara.
- Gülen, N. (2001). *Şanlı Bahriye; Türk Bahriyesinin İki Yüzyıllık Tarihçesi 1773-1973*, 2. Baskı, Kastaş Yayınları, İstanbul.
- Gürdeniz, C. (2013). *Hedefteki Donanma*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul.
- _____. (2015). *Mavi Uygarlık*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul.
- Hergüner, M. (2008). *Kurtuluş Savaşında Denizciliğimiz ve Kahraman Gemilerimiz Aydınreis ve Preveze Gambotları*, Deniz Basımevi, İstanbul
- İnam, E. (1965). *Rauf Bey*, Deniz Basımevi, İstanbul.
- Mütercimler, E. (1990). *Satılık Ada Kıbrıs: Kıbrıs Barış Harekatının Bilinmeyen Yönleri*, Alfa Yayınları, İstanbul.

- Koçer, İ. Ö. (2008). *Şanlı Yavuz, Deniz Basımevi, İstanbul*.
- Özçelik, S. (2000). *Donanma-yı Osmanı Muavenet-i Milliye Cemiyeti, Türk Tarih Kurumu, Ankara*.
- Rohnstein, R. L. (1968). *Alliances and Small Powers, Columbia University Press, New York*.
- Sönmez, O. (2001). *Anılarda Gemiler: Ufkun Ötesinde Kayboldular. Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, İstanbul*.
- Yavuzalp, E. (1996). *Liderlerimiz ve Dış Politika, Bilgi Yayınevi, Ankara*.
- Yıldırım, H. (1997). *Türk Donanma Cemiyeti (Vakfı) Türk Deniz Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı ve Derya Dergisi Dizini, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi, Ankara*.

Tezler

- Beşikçi, M. (1999). *The Organized Mobilization of Popular Sentiments: The Ottoman Navy League, 1909-1919, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*.
- Cesario, B. M. (2016). *The Admiralty, Popular Navalism, and The Journalist as Middlemen, The Office of Graduate and Professional Studies of Texas A&M University, Yayınlanmamış Doktora Tezi, College Station*.
- Gök, N. (2007). *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakın Çağ Tarihi) Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara*.

Makaleler ve Süreli Yayınlar

- Akça, E. (1970). "İlk Çağrı Parlamentarlere" *Derya*, sayı 31 (Nisan 1970), s. 5.
- _____. (1970). "Türk Donanması ve Milletimiz" *Derya*, sayı 31 (Nisan 1970), s. 4.
- _____. (1971). "Atatürk ve Millete İnanmak Meselesi" *Derya*, sayı 40 (Ocak 1971), s. 4-5.
- Başkentli, F. (1973). "Denizci Cumhurbaşkanı" *Derya*, sayı 70 (Temmuz 1973), s. 4.
- Beşikçi, M. (2004). "I. Dünya Savaşı Öncesi İktidarın Çelik Sembolleri: Donanma Sembolizmi ve Milliyetçi Propoganda", *Toplumsal Tarih*, sayı 127 (2004), s. 92-95.

- Büyüktuğrul, A. (1963). “Ah, Şu Donanma Cemiyeti, Denizcilik Konuları.” *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1963.
- _____. (1958). “Türk Donanmasının Vatana Yaptığı Hizmetler,” *Cumhuriyet*, 3 Mart 1958.
- Cumhuriyet*. (1965). “Başkasının Vermediğini Millet Yapar”, 2 Mayıs 1965.
- Cumhuriyet*. (1972). “Türk Milleti, Atatürk Filotillası Senin Eserin Olacak. Türk Donanma Cemiyetinin Yardımına Koş.” 23 Nisan 1972.
- Çağdaş, S. O. (1974). “Ağustos Ayının Hareketli ve Önemli Olayları”, *Derya*, sayı 84 (Eylül 1974), s. 3-4.
- _____. (1974). “Bütün Türk Ulusu Daha Güçlü Bir Donanma Sağlamak Üzere Şahlandı”, *Derya*, sayı 83 (Ağustos 1974), s. 8-10.
- _____. (1973). “Cumhuriyetimizin 50. Yıldönümüne Deniz Kuvvetlerimizin Armağanı”, *Derya*, sayı 74 (Kasım 1973), s. 4-5.
- _____. (1973). “Deniz Harp Okulu ve Lisesinin 200. Kuruluş Yıldönümü Şerefli Mazisine Yakışır Bir Şekilde Kutlandı”, *Derya*, sayı 64 (Ağustos 1973), s. 6-15.
- _____. (1971). “Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu’nun Yarattığı ‘Altın Devir’ Unutulmayacaktır”, *Derya*, sayı 48 (Eylül 1971), s. 3.
- _____. (1973). “Devletin Gemisi Amiral Korutürk’ün Komutasında”, *Derya*, sayı 68 (Mayıs 1973), s. 3-6.
- Çapaner, N. (1970). “Atatürk Filotillası.” *Derya*, sayı 37 (Ekim 1970), s. 4.
- _____. (1971). “Daha Güçlü Olmak İçin Gelecek Kuşaklara Bir Armağan” *Derya*, sayı 46 (Temmuz 1971), s. 6.
- _____. (1972). “Deniz Varlığımızı Çağın İcaplarına Uyduracağız” *Derya*, sayı 53 (Şubat 1972), s. 17.
- _____. (1971). “Kamuoyu Deniz ve Hava Gücünü Destekliyor” *Derya*, sayı 47 (Ağustos 1971), s. 8.
- Çetiner, Y. (1965). “Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler: Atina Ankara’ya Tercih Edildi” *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1965.
- _____. (1965). “Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler: Türkiye’ye Yılda 350 Milyon lira Ödemesi Gerekliyor”, *Cumhuriyet*, 1 Mayıs 1965.
- _____. (1965). “Amerikan Askeri Yardımı ve Gerçekler: Yunanistan’a 6 Muhrip, 44 Çıkarma Gemisi ve 2 Denizaltı Gemisi Verildi” *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1965.

- _____. (1974). "Yıllar Var ki YAVUZ'un Özlemi İçindeyiz", *Derya*, sayı 83 (Ağustos 1974), s. 4.
- Çoker, F. (1965). "Donanma Cemiyetinin İhyası mı?", *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1965.
- Daver, A. (1950). "Devlet Reisimiz Celal Bayar'a Açık Mektub", *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1950.
- _____. (1950). "Donanma Günü: Donanma Cemiyeti", *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1950.
- _____. (1951). "Hem Nalına Hem Mihına: Donanmaya Dair", *Cumhuriyet*, 23 Mart 1951.
- _____. (1951). "Türk Denizcilik Cemiyeti", *Cumhuriyet*, 24 Şubat 1951.
- Derya*. (1970). "Amerika'da da Atatürk Filotillası İçin Bağış Kampanyası Başladı" sayı 39 (Aralık 1970), s. 7.
- Derya*. (1970). "Amerika'daki Türkler Atatürk Filotillası Kampanyasına Katılıyor" sayı 38 (Kasım 1970), s. 4-5.
- Derya*. (1970). "Atatürk Filotillası Bağış Kampanyası Açıldı", sayı 39 (Aralık 1970), s. 5-6.
- Derya*. (1971). "Berk Denize İndirilirken", sayı 47 (Ağustos 1971), s. 4-7.
- Derya*. (1974). "Deniz Gücümüzü Artırmak İçin Toplantı Yapıldı", sayı 82 (Temmuz 1974), s. 4-5.
- Derya*. (1973). "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin 200. Kuruluş Yıldönümü Kutlanacak", sayı 64 (Ocak 1973), s. 5-6.
- Derya*. (1972). "Deniz Kuvvetleri Deniz Havacılığı Yönünden de Güçlendiriliyor", sayı 53 (Şubat 1972), s. 4-5.
- Derya*. (1974). "Denizcilik Müsteşarlığı Kuruluyor, sayı 80 (Mayıs 1974), s. 7.
- Derya*. (1971). "Okullarda Türk Donanma Cemiyeti Gençlik Kolu Kurulacak", sayı 45 (Mayıs 1971), s. 7.
- Derya*. (1974). "Donanma Haftası ve Atatürk Filotillası", sayı 37 (Ekim 1970), s. 5.
- Derya*. (1972). "Oramiral Celal Eyiceoğlu'nun Demeci.", sayı 57 (Haziran 1972), s. 12.
- Derya*. (1970). "Sunay: 'Ödevimiz Önemli ve Büyük Bir Donanmaya Malik Olmaktır.'" sayı 37 (Ekim 1970), s. 4.
- Derya*. (1970). "Türk Donanma Cemiyeti'nin Kampanyası", sayı 32 (Mayıs 1970), s. 6.
- Derya*. (1971). "Türk Donanma Cemiyeti", sayı 44 (Mayıs 1971), s. 2.

- Derya*. (1971). “Türk Donanma Cemiyeti 5’inci Genel Kurulu Toplandı”, sayı 49 (Ekim 1971), s. 7.
- Derya*. (1972). “Türk Donanma Vakfı 1972 İstanbul Sanayi Sergisi 1 Temmuz’da Açılacak”, sayı 58 (Temmuz 1972), s. 8-9.
- Derya*. (1972). “Türk Donanma Vakfı Kıbrıs’ta da Kuruluyor”, sayı 55 (Nisan 1972), s. 8.
- Derya*. (1972). “Türk Donanma Vakfı Kıbrıs Şubesi Alacağı Gemiye *Bayraktar* İsmi Verecek”, sayı 57 (Haziran 1972), s. 14.
- Derya*. (1972). “Türk Donanma Vakfı Kuruldu”, sayı 54 (Mart 1972), s. 4-5.
- Derya*. (1972). “Türk Donanma Vakfı Örgütü Kuruluyor”, sayı 55 (Nisan 1972), s. 4.
- Derya*. (1972). “Türk Donanma Vakfının Giriştiği Dev Bir Deniz Gücü Kurmak Çabaları Aralıksız Devam Ediyor”, sayı 58 (Temmuz 1972), s. 8.
- Derya*. (1972). “Ulaştırma Bakanlığında Müsteşar Deniz Yardımcılığı Kuruldu”, sayı 61 (Ekim 1972), s. 11.
- Derya*. (1973). “Yavuz’un Donanmadan Ayrılış Törenine Oramiral Kemal Kayacan’ın Gönderdiği Mesaj”, sayı 69 (Haziran 1973), s. 5.
- Derya*. (1970). “Yunanistan Deniz Gücünü Geliştiriyor”, sayı 29 (Şubat 1970), s. 8.
- Derya*. (1970). “Yunanistan Donanma için Yardım Topluyor: Yunanistan’da Hücumbot Kampanyası”, sayı 31 (Nisan 1970), s. 5.
- Engin, F. (1970). “Atatürk Filotillası”, *Derya*, sayı 36 (Eylül 1970), s. 3.
- _____. (1970). “Bir Şükran Borcu” *Derya*, sayı 32 (Mayıs 1970), s. 3.
- _____. (1970). “Ege’de Kuvvet Dengesi”, *Derya*, sayı 30 (Mart 1970), s. 3-4.
- Esengün, K. (1970). “Yunan Silahlanması ve Türkiye”, *Cumhuriyet*, 9 Mart 1970.
- Eyiceoğlu, C. (1972). “Donanmamıza Ağustos Ayında 2 Muhrip, 3 Denizaltı ve 2 Tank Çıkarma Gemisi Katılacak”, *Derya*, sayı 57 (Haziran 1972), s. 20.
- _____. (1970). “Kendi Gemilerimizi Tersanelerimizde İnşa Edeceğiz” *Derya*, sayı 32 (Mayıs 1970), s. 4.
- Fındıklı, M. (1971). “Periskop: 1971 Yılına Uğurlarken” *Derya*, sayı 39 (Aralık 1971), s. 3.
- _____. “Umutlu Gelecek”, *Derya*, sayı 55 (Nisan 1972), s. 3.
- Gibbons, J. H. (1903). “Navy Leagues”, *The North American Review*, 176/558 (1903), s.758–64.
- Gürdeniz, C. (2021). “Heybeliada’dan Doğan Mavi Vatan Meşalesi”, *Yeni Deniz Mecmuası*, sayı 23 (2021), s. 7-12.

- Güvenç, S. (2015). "NATO'nun Evrimi ve Türkiye'nin Uluslararası Güvenliğe Katkısı." *Uluslararası İlişkiler*, XII/45 (2015), s. 101–19.
- Güventürk, F. (1972). "Silahlı Kuvvetler ve Vakıflar" *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1972.
- Hişankaan, N. (1970). "Yunanistan Kimin İçin Silahlanıyor", *Milliyet*, 6 Mart 1970.
- Hürriyet*. (1974). "Neden Yavuz?", 26 Temmuz 1974.
- Hürriyet*. (1974). "Yeni Bir Yavuz İstiyoruz" 25 Temmuz 1974.
- İpekçi, A. (1972). "Yunanistan'ın Silahlanma Sorunu", *Milliyet*, 24 Şubat 1970.
- _____. (1972). "Yerli Savaş Sanayi", *Milliyet*, 1 Şubat 1972.
- Johnson, L. B.-İnönü, İ. (1966). "President Johnson and Prime Minister İnönü: Correspondence between President Johnson and Prime Minister İnönü, Haziran 1964, as Released by White House." *Middle East Journal* XX/3 (1966), s. 386–93.
- Karakılıç, C. (1973). "Türk Donanma Vakfının Getirdikleri", *Derya*, sayı 64 (Ocak 1973), s. 13.
- Keçecioğlu, D. (1965). "Bu Bir Milli Davadır." *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1965.
- Milliyet*. (1974). "Deniz Ticaret Bakanlığı Kurulacak", 24 Ağustos 1974.
- Milliyet*. (1974). "Donanma Cemiyeti Ege'de Bozulan Denge İçin Uyarma Yaptı", *Milliyet*, 18 Mart 1970.
- Milliyet*. (1952). "Kısa Haberler", 15 Nisan 1952.
- Milliyet*. (1974). "Ordu-Millet Elele" 24 Temmuz 1974.
- Milliyet*. (1950). "Türk Denizcilik Cemiyeti Kuruldu", 30 Aralık 1950.
- Milliyet*. (1967). "Yerli Sanayi Sergisi Açılıyor", 28 Haziran 1967.
- Milliyet*. (1970). "Yunanistan'ın Silahlanma Gayreti İnceleniyor", 27 Şubat 1970.
- Mütercimler, E.- Çekmecigil, Ö. (1993). "1915'ten 1992'ye Oramiral Kemal Kayacan", *Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki*, Temmuz 1993.
- Ömer G. (1987). "Askeri Vakıfların Kaderi Bugün Belli Oluyor: 'Donanma Cemiyeti' Kurulsun." *Cumhuriyet*, 15 Eylül 1987.
- Orkunt, S. (1972). "Deniz Kuvvetlerimiz", *Milliyet*, 12 Ekim 1970.
- _____. "Ege'de Kuvvet Dengesi", *Milliyet*, 28 Temmuz 1969.
- Şehsuvaroğlu, H. (1965). "Donanma Cemiyetinin İhyası mı?", *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1965.
- Tunçkanat, H. (1971). "Hava Kuvvetleri Vakfı ve Donanma Cemiyeti", *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1971.
- Ülgerin, K. (1971). "Bir Cevap", *Derya*, sayı 40 (Ocak 1971), s. 3.

- _____. (1971). “Hava Kuvvetleri Vakfı ve Türk Donanma Cemiyeti” *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1971.
- _____. (1972). “Silahlı Kuvvetler ve Vakıflar”, *Derya*, sayı 58 (Temmuz 1972), s. 12-13.
- _____. (1973). “Türk Donanma Cemiyeti’nden Türk Donanma Vakfına” *Derya*, sayı 72 (Eylül 1973), s. 12-14.
- Yenal, U. (1974). “Denizciliğimiz ve Deniz Ticaret Bakanlığı”, *Derya*, sayı 86 (Kasım 1974), s. 4-5.
- Yümlü, M. (2019). “Yarım Asra Ulaşan Basın Emeği Işığında Gazeteci Abidin Daver.” *Türkiyat Mecmuası* XXIX/1 (2019), s. 249–299.